

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1913. Andra kammaren. Nr 22.

Fredagen den 14 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 8 innevarande mars förda protokollen.

§ 2.

Sedan Riksdagens båda kamrar förehaft och godkänt de uti bevillningsutskottets memorial nr 14, bankoutskottets memorial nr 14 punkterna 1 och 2 samt bevillningsutskottets memorial nr 22 och 23 föreslagna voteringspropositioner rörande åtskilliga frågor, i vilka kamrarna fattat stridiga beslut samt bestämt blivit, att vederbörliga omröstningar över de olika besluten skulle denna dag äga rum, så anställdes nu omröstningar enligt nedan intagna voteringspropositioner i följande ordning, nämligen:

Gemensamma omröstningar.

Första omröstningen:

(enligt bevillningsutskottets memorial nr 14).

»Den som, i likhet med Första kammaren, vill, att herr Borgs förevarande motion, om upphävande av tullen å plommon, sviskon och russin, icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen i likhet med Andra kammaren, med avslag å utskottets hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.»

Gemensamma omröstningar.
(Forts.)

Sedan voteringsmedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från Första kammaren ingått, att voteringsmedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnes öppnande och uppräknig, och befanns, att omröstningen utfallit med 94 Ja och 116 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av Första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 110 Ja och 28 Nej, vadan, då därtill lades Andra kammarens

röster eller.....	94 Ja och 116 Nej,
sammanräkningen visade.....	204 Ja och 144 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av Riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Andra omröstningen:

(enligt bankoutskottets memorial nr 14, punkt 1.)

»Den som, i likhet med Första kammaren, vill, att Riksdagen må besluta, att pensionsunderlaget för rektor och tillförordnad rektor vid folkskoleseminarium skall från och med år 1913 utgöra hela lönen med tillägg av 400 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen i likhet med Andra kammaren bifallit Kungl. Maj:ts framställning i ämnet oförändrad.»

Sedan voteringsmedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från Första kammaren ingått, att voteringsmedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnes öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 69 Ja och 136 Nej.

Den omröstning över ovan intagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av Första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 85 Ja och 53 Nej, vadan, då därtill lades Andra kammarens

röster eller.....	69 Ja och 136 Nej,
sammanräkningen visade.....	154 Ja och 189 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av Riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Gemensamma omröstningar.
(Forts.)

Tredje omröstningen:

(enligt bankoutsrottets memorial nr 14, punkt 2).

»Den som, i likhet med Första kammaren, vill, att ifrågasvarande motion II: 138, icke må av Riksdagen bifallas, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen i likhet med Andra kammaren med avslag å utskottets hemställan bifallit den i ämnet väckta motionen.»

Sedan voteringsedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från Första kammaren ingått, att voteringsedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnes öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 44 Ja och 165 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av Första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 88 Ja och 50 Nej, vadan, då därtill lades Andra kammarens

röster eller.....	44 Ja och 165 Nej,
sammanräkningen visade.....	132 Ja och 215 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av Riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Fjärde omröstningen:

(enligt bevillningsutskottets memorial nr 22.)

»Den som, i likhet med Första kammaren, vill avslå såväl utskottets hemställan, som den i ämnet väckta motionen, röstar

Ja;

Gemensamma omröstningar.
(Forts.)

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen i likhet med Andra kammaren beslutat, att tullen å superfosfat skall utgöra 10 öre för 100 kilogram samt att i följd därav rubriken nr 1229 i gällande tull-taxa skall erhålla följande ändrade lydelse:

Superfosfat..... 100 kilogram 10 öre.»

Sedan voteringsseklarne blivt avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från Första kammaren ingått, att voteringsseklarne för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs seklarnes öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 49 Ja och 157 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankomsten och nu uppläst protokoll, blivt av Första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 80 Ja och 56 Nej, vadan, då därtill lades Andra kammarens

röster eller... .. 49 Ja och 157 Nej,
sammanräknigen visade..... 129 Ja och 213 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivt av Riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Femte omröstningen:

(enligt bevillningsutskottets memorial nr 23.)

»Den som, i likhet med Första kammaren, vill, att tullsatsen å sirap och melass skall från och med den 1 januari 1914 utgöra för kilogram 10 öre, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen i likhet med Andra kammaren beslutat, att tullsatsen å sirap och melass skall från och med den 1 januari 1914 utgöra för kilogram 5 öre.»

Sedan voteringsseklarne blivt avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad, ävensom underrättelse från Första kammaren

ingått, att voteringsedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnes öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 69 Ja och 138 Nej.

Gemensamma omröstningar.
(Forts.)

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av Första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 87 Ja och 47 Nej, vadan, då därtill lades Andra kammarens

röster eller.....	69 Ja och 138 Nej,
sammanräkningen visade.....	156 Ja och 185 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av Riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Herr talmannen yttrade härefter: Då det vid den näst sista voteringen i dag förekommit en dubbelsedel, innehållande ett ja och ett nej, anser jag mig böra ytterligare erinra om detsamma, som jag erinrade om i går, nämligen det olämpliga i detta sätt att rösta blankt, då det ju lätteligen kan uppstå miss-tag vid upprullandet av sedlarna.

§ 3.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid:

till statsutskottet propositionen angående anställande av en extra föredragande inom sjöförsvarsdepartementet;

till bankoutskottet propositionerna:

angående överflyttning av f. d. föreståndare och lärare vid numera indragna navigationsskolor till allmänna indragningsstaten; och

angående extra anslag för utdelande av tillfälligt understöd åt f. d. daglönare vid marinen; samt

till statsutskottet propositionerna:

angående beviljande av låneunderstöd åt Ostkustbanans aktiebolag,

angående anläggning av statsbana från Karungi till Haparanda m. m.; och

med förslag till utgiftsstat för postsparbanken m. m.

§ 4.

Statsutskottets härpå föredragna utlåtande nr 32 bordlades åter.

§ 5.

Herr statsrådet *Bergström* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition angående ålderstillägg åt fätläkaren E. I. Boman.

Denna proposition bordlades på begäran.

§ 6.

Ang. sättet för utseende av sparbankernas huvudmän. Till avgörande förelåg nu bankoutskottets utlåtande, nr 19, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i syfte att huvudmän i sparbanker icke må tillåtas att komplettera sig själva.

I två till bankoutskottet remitterade likalydande motioner, väckta den ena inom Första kammaren under nr 30 av herr *G. Eliasson* och den andra inom Andra kammaren under nr 85 av herr *R. Eliasson*, hade hemställts, det Riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag i syfte att huvudmännen i sparbankerna icke skulle tillåtas komplettera sig själva.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motioner icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herr *Vahlquist*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen, i anledning av förevarande motioner, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och i vad mån ändrade bestämmelser rörande vården om sparbankernas angelägenheter och förvaltning kunde vara av behovet påkallade samt till Riksdagen inkomma med det förslag, vartill en sådan utredning kunde giva anledning; samt

av herrar *Henricson* i Karlslund, *Söderberg* i Stockholm, *Leander* och *Sjöblom*.

Utskottets hemställan upplästes, varefter ordet begärdes av

Herr *Wijk*, som anförde: Herr talman, mina herrar! Fast jag icke står antecknad som reservant vid detta utlåtande, skall jag dock tillåta mig att inleda debatten med att säga några ord.

Som bekant medger det s. k. normalreglementet för sparbankerna, att de för de särskilda bankerna gällande reglementena

må, bland andra bestämmelser om val av huvudmän i sparbankerna, även innehålla den bestämmelsen, att dessa huvudmän få komplettera sig själva; denna bestämmelse är införd vid sidan av en del andra alternativ rörande valet av huvudmän.

*Ang. sättet
för utseende
av sparban-
kernas
huvudmän.
(Forts.)*

Denna form av självkomplettering vid utseende av huvudmän tillämpas inom ett mycket stort antal sparbanker. Det har rests åtskilliga invändningar mot detta bruk, och motionärerna ha gjort sig till tolkar för den åskådningen, att metoden med självkomplettering av huvudmän skulle leda till konsekvenser, som vore i flera avseenden olämpliga och att bestämmelsen förden skull borde avskaffas.

Inom utskottet väckte motionärernas förslag att helt och hållet avskaffa huvudmännens rätt att komplettera sig själva endast ringa anklag. Det visade sig, att det blott fanns ett fåtal ledamöter, som ville gå med på ett sådant yrkande. Där emot förefanns ganska mycken sympati för att hemställa om åtgärder, som ginge ut på ett inskränkande av denna rätt i större eller mindre grad. Under debatten i utskottet blev det emellertid småningom klart, att åtskilliga av de anmärkningar, som härleddes ur den nuvarande ordningen i fråga om huvudmännens självkomplettering, icke alltid hade sin rot i detta förhållande, utan även i andra föräldrade och mindre lämpliga bestämmelser i sparbankslagen.

Det låg då nära till hands att tänka sig, att utskottet snarare skulle hemställt om en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om en allmän revision av sparbankslagen, men flertalet i utskottet höll före, att tillräckligt underlag för en sådan skrivelse icke förelåg i motionen, varför det icke finnes skäl för utskottet att härvidlag begagna sin motionsrätt. Majoriteten inom utskottet enade sig då i stället att, i anslutning till den föreliggande utredningen om kontrollbestämmelser rörande sparbankerna, vilken utredning nu är beroende på Kungl. Maj:ts prövning, uttala sin förhoppning om, att Kungl. Maj:t i sammanhang med den på denna grund planerade omändringen av sparbankslagen även måtte taga i beaktande de synpunkter, som framförts i motionen.

Då jag anslöt mig till denna majoritet, var det under förutsättning, att utskottets motivering skulle innehålla ett tydligt uttalande, varav skulle framgå, att utskottet i huvudsak delade motionärernas uppfattning rörande bestämmelsen om huvudmännens rätt att komplettera sig själva.

Vid redigeringen av motiveringen visade det sig emellertid omöjligt att få utskottets majoritet att ena sig om ett så tydligt och klart uttalande, och motiveringen fick sålunda den ganska färglösa karaktär, som den nu har.

Jag vill därför vid detta tillfälle uttryckligen betona, att jag för min del kommit till den övertygelsen, att en ändring av

Ang. sättet för utseende av sparbankernas huvudmän. Huvudmännens oinskränkta rätt att komplettera sig själva ovillkorligen är väl av behovet påkallad, och jag vill starkt understryka den i motiveringen uttalade förhoppningen, att Kungl. Maj:t vid revision av sparbankslagen måtte taga dessa synpunkter under allvarligt överbägande.

Jag har intet annat yrkande att göra än om bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrade:

Herr Vahlquist: Herr talman! Som herrarna finna av det föreliggande betänkandet, har enigheten i utskottet icke varit så synnerligen stor. Det framgår ju tydligt av de vid betänkandet fogade reservationerna, men jag vågar påstå — och det framhölls även nyss av utskottets ärade vice ordförande — att enigheten varit ännu mindre än utskottets betänkande ger vid handen.

Jag har ansett fog förefunnits för att tillmötesgå motionärernas framställning, och detta därför, att inom utskottet framhållits exempel på att det förhållandet, att sparbankernas huvudmän komplettera sig själva, verkligen i ett och annat fall lett till ganska stora och avsevärda olägenheter och varit till förfång för insättarna och även för sådana låntagare, som sparbankerna i viss mån ha rätt att bispringa, nämligen mindre bemedlade, som behöva små lån på längre tid.

Emellertid lyckades jag icke få majoritet för min hemställan, som återfinnes på sidan 4 i betänkandet. Jag önskade nämligen, att utskottet i stället för ett avslag på motionerna skulle hemställt »att Riksdagen, i anledning av förevarande motioner, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och i vad mån ändrade bestämmelser rörande vården om sparbankernas angelägenheter och förvaltning kunna vara av behovet påkallade samt till Riksdagen inkomma med det förslag, vartill en sådan utredning kan giva anledning».

Då emellertid detta förslag går utöver motionärernas framställning och jag sålunda här i kammaren icke kan få ett yrkande om bifall till detsamma upptaget, ämnar jag icke yrka bifall till detta förslag, utan måste mitt yrkande komma att stanna vid en hemställan om bifall till motionerna.

Då vi genomläsa utskottets motivering, vilken herr vice ordföranden mycket riktigt karakteriserade såsom färglös, så framgår det dock därav, att även utskottets majoritet måst erkänna, att det kan uppstå olägenheter av huvudmännens rätt att komplettera sig själva. Det se vi på sidan 3 i betänkandet, där utskottet säger: »Nämnda anordning läser dock för många vara mindre tilltalande, och det synes därför kunna ifrågasättas, huruvida icke huvudmäns rätt till självkomplettering i någon mån

borde inskränkas, exempelvis genom att kommunal myndighet finge utse visst antal av huvudmännen.»

Om herrarna gå igenom betänkandet litet närmare, skola herrarna finna, att huvudmännen kunna tillsättas på flera olika vis. På sidan 2 se vi av den där intagna statistiken, som visserligen icke är fullständig, men som dock omfattar 344 sparbanker, att i icke mindre än 165 banker komplettera huvudmännen sig själva, och i 8 en del av huvudmännen utses av dem själva och återstoden av stadsfullmäktige, kommunalstämma, hushållningsgille eller domstol. För 34 sparbanker utses huvudmännen av kommunalstämma och för 12 av stadsfullmäktige, antingen ensamma eller tillsammans med andra korporationer. Vidare få också insättarna i ett par sparbanker vara med och bestämma om huvudmännen, och även landstingen och hushållningssällskapen ha i några fall medbestämmanderätt vid dessa tillsättningar.

*Ang. sättet
för utseende
av sparban-
kernas
huvudmän.
(Forts.)*

Detta visar ju alldeles tydligt, att man på många håll insett, att för att icke sådana anmärkningar, som motionärerna framhållit, skola med fog kunna framställas, så måste man se till, att den offentliga myndighet, som övervakar insättarnas intressen eller ock insättarna direkt böra vara medverkande vid bestämmandet av respektive sparbankers ledning.

Huvudskälet för att utskottet icke velat vara med om motionärernas framställning har varit det, att det år 1910 tillsatts en kommitté, som den 20 juni 1911 avgivit sitt betänkande, vilket jag har här i min hand: »Betänkande, avgivet av den av Kungl. Maj:t den 8 oktober 1910 tillsatta kommitté för utredning av frågan om kontroll över rikets sparbanker.»

Jag har mycket noga gått igenom detta betänkande, såväl med avseende på de däri framställda förslagen som beträffande motiven för dessa förslag, men jag har icke lyckats finna, att detta betänkande innehåller något av vad motionärerna hemställt om. I § 7 i sparbankslagen finnas bestämmelser rörande sparbankernas ledning och förvaltning, och där talas just om huvudmän. I kommittébetänkandet vidröres denna sak allenast i så måtto, att man i motiveringen till § 7 tagit så mycken hänsyn till insättarna, att man tänkt sig att revisorerna *företrädesvis* borde väljas bland insättarna, men något vidare om förvaltning, huvudmän o. dyl. finnes icke alls i betänkandet. Således kan jag icke fatta, att Kungl. Maj:t, såsom utskottet säger, endast på grund av detta betänkande skulle finna anledning gå in på det spörsmål, som motionärerna i likhet med mig och mina medreservanter vilja framhålla, ty detta spörsmål är, som sagt, icke berört i det åberopade betänkandet.

I övrigt måste jag säga, att det väckte min synnerliga uppmärksamhet, då jag läste igenom betänkandet, att själva betänkandet såsom sådant icke på långt när omfattade hälften av det

Ang. sättet för utseende av sparbankernas huvudmän. hela, utan att det mesta utgjordes av reservationer. Av kommitténs fem ledamöter hava tre avgivit reservationer i de viktigaste punkterna rörande den sparbankskontroll, som i betänkandet föreslagits.

(Forts.) Även om detta betänkande i övrigt har sitt värde, håller jag dock före, att det icke kan vara till fyllest för en utredning i den bemärkelse utskottet här velat göra gällande.

Ja, herr talman, då man, som sagt, enligt mitt förmenande bör låta sig angeläget vara att bringa det därhän, att några berättigade anmärkningar i det avseende, som motionärerna här framhålla, icke må få förekomma, synes mig fog finnas för att gå motionärernas önskningar till mötes, och att Kungl. Maj:t, då Kungl. Maj:t tager frågan om hand, måtte se till, att de av motionärerna framhållna olägenheterna bliva undanröjda, och att även insättarna, om möjligt, få någon medbestämmanderätt rörande vården om sparbankernas angelägenheter och förvaltning.

Jag tillåter mig alltså, herr talman, att yrka bifall till motionerna.

Herr Eliasson: Herr talman! År 1910 fanns det 436 sparbanker i riket, och av dessa var det 242, i vilka huvudmännen kompletterade sig själva, och 112, där huvudmännen valdes på annat sätt; beträffande 82 saknar jag uppgifter huru huvudmännen valdes. Detta år 1910 var det alltså mer än halva antalet sparbanker, där huvudmännen kompletterade sig själva.

Nu är det ju så, att i normalreglementet för rikets sparbanker av den 15 maj 1892 bestämmes, huru huvudmän skola väljas. De kunna väljas av hushållningssällskap, av landsting, av kommunalstämma, av stadsfullmäktige, av insättarne, och slutligen kunna de komplettera sig själva. Detta att huvudmännen hava rätt att komplettera sig själva har lett till, att valen ofta gått i ensidig riktning och att kottoriväsen uppstått; och där kottoriväsen uppstår inom en bankstyrelse mister folk delvis förtroendet för banken, och detta medför, att sparsamheten hos folket motverkas, ja, det har också sin stora betydelse för den lånesökande allmänheten. Låns beviljande beror då ofta på, huru man står till boks hos bankens styrelse, är man omtyckt, så kan man få ett lån, men är man mindre omtyckt, så händer det, att man icke får låna penningar. Det är utomordentligt viktigt, att sparbankerna skötas på bästa möjliga sätt.

År 1910 var det cirka 1,400,000 insättare med lägre belopp än 1,000 kronor, och jag förmodar, att många av dem tillhörde småfolket, och är det så, må då också småfolket ha större inflytande vid val av huvudmän. Jag tror därför, att det skulle

vara lyckligt och nyttigt, om en reform kunde komma till stånd på detta område.

Utskottet har nu avstyrkt min motion, men med en ganska egendomlig motivering. Först ger utskottet mig rätt, när det säger, att den nämnda anordningen lär för många vara mindre tilltalande. Sedan åberopar utskottet kommittébetänkandet av den 20 juni 1911, och jag har noga genomläst detta betänkande, men jag finner icke ett ord, som talar om denna sak, men väl annat, som rör sparbankerna, t. ex. kontrollen över sparbankerna med mera. Jag tycker, att denna motivering nästan är litet underlig, och jag hade knappast tänkt, att utskottet skulle hämta stöd ur detta betänkande för sitt avslagsyrkande. Men för att icke uppehålla kammaren skall jag rätt och slätt yrka bifall till min motion.

*Ang. sättet
för utseende
av sparban-
kernas
huvudmän.
(Forts.)*

Herr Söderberg i Stockholm: Herr talman! Då jag är en bland reservanterna, så skall jag endast be att få säga några ord om anledningen till att jag reserverat mig.

Herr vice ordföranden i utskottet sade, att så starka skäl icke förebragts av motionärerna, att de skulle kunna utgöra utgångspunkt för en hemställan från utskottets sida att skriva till Kungl. Maj:t om en utredning rörande dessa saker. Ja, detta är en anmärkning, som både inom detta utskott och — jag antar — även inom andra utskott brukar drabba enskilda motionärer, nämligen att utredningen varit ofullständig. Men det vet nog vice ordföranden och, jag tänker, även kammarens samtliga ledamöter, att missförhållanden på skilda områden kunna framstå i ganska klar och tydlig dager, utan att man alltid kan åstadkomma ett överväldigande siffermaterial av den beskaffenhet, att det hela skulle kunna verka som en godtaglig utredning. Det är för den enskilde motionären förfärligt svårt att åstadkomma detta, och jag tror, att det skulle vara mycket olyckligt, om framställningar att beakta det man påtalar, skulle åsidosättas därför att, som man såväl i detta som i många andra fall säger, motionärerna icke presterat tillräcklig utredning. Det kan ju föreligga missförhållanden, som en motionär kan taga på, men att framlägga dem i en sådan form, som skulle vara fullkomligt uttömmande, är svårt.

Det har i utskottet sagts, att när sparbanksrörelsen fyller den uppgiften, att insättarnes intressen bliva tillgodosedda, så har man icke mera att säga därom. Jag anser detta icke vara tillräckligt, utan det finnes väl andra parter, vilkas intressen sparbanksrörelsen, i likhet med vad förhållandet är beträffande annan bank- och kreditrörelse, har att bevaka. Vi kunna ju anse, att det i första rummet är insättarnes intressen, som skola bevakas, men sparbanksrörelsen berör även låntagarnes intressen. Och genom sparbankslagens bestämmelse därom, att huvud-

*Ang. sättet
för utseende
av sparban-
kernas
huvudmän.
(Forts.)*

männen skola ha rätt att, när reservfonden överstiger stadgade 10 procent av insättarnes behållning, av den vinst, som därutöver uppstått, avsätta visst belopp till välgörande eller allmännyttiga ändamål, tillkommer slutligen ett allmänt intresse. Sålunda är det här enligt min uppfattning tre skilda intressen, som komplettera varandra, nämligen insättarnes, låntagarnes och det allmännas intresse av att det överskott, som sparbanksrörelsen eventuellt kan lämna, må bliva så fördelaktigt och, låt mig säga, så välsignelsebringande som möjligt använt.

Utsikterna för att man skall kunna känna sig trygg för att detta skall kunna förverkligas äro naturligtvis ofantligt begränsade, så länge den gamla bestämmelsen är kvar, för det första, att det skall överlämnas till sparbankerna att inom sig själva besluta, huru huvudmän skola utses, och vidare att det åt dessa huvudmän skall vara överlatet att komplettera sig själva. Mig veterligt är det varken något ekonomiskt eller annat företag, där det medgivits sådan rätt till självkomplettering vare sig åt den förvaltande styrelsen eller översstyrelsen — vilket senare ju enligt lag huvudmännen kunna anses utgöra i respektive sparbanker. Man skulle på affärsbanksområdet alldeles givet icke gå med på en sådan bestämmelse, utan där vilja aktieägarna ha sig rätten medgiven att bestämma, huru bankens förvaltning skall utses, att själva utse de personer, som skola utgöra ledningen, och det ger dem lagen fullständig rätt till. Men insättarne i sparbankerna äro på sätt och vis i samma ställning som aktieägarna i en affärsbank. När dessa sparbankers grundkapital är så obetydligt, som det i själva verket är, och sparbankernas förnämsta rörelsekapital består av insättarnes medel, så komma insättarna på sätt och vis beträffande delägareskap i dessa sparbanker att likställas med aktieägare i affärsbanker. Och detta gör på mig det intrycket, att man icke kan säga, att i detta fall insättarnes intressen äro fullständigt bevakade därigenom, att det överlämnats åt huvudmännen att komplettera sig själva.

Därtill kommer den andra partens, låntagarnes intressen, och min övertygelse är, att kunde man följa respektive direktioners verksamhet på skilda håll i landet, så skulle man givet kunna erhålla ett starkt material, av vilket det framginge, att vid låneframställningar och låneansökningar kanske icke alltid den bästa hänsyn toges till att tillfredsställa kreditbehovet hos enskilda och korporationer. Jag kan ur min erfarenhet framdraga exempel på, att företag sökt lån i sparbanker och presterat ganska god säkerhet, men av diverse anledningar fått sina låneframställningar avslagna.

Härtill kommer, att när man skall fastställa det räntebelopp, som skall gå till den första parten, insättarna, så har man naturligtvis icke alltid full borgen för att det riktigaste beslutet fattas, när huvudmännen komplettera sig själva.

Tänker man sedan på den tredje parten, det allmänna, som ju har ett visst intresse av att av vinsten medel avsättas för anslag och dylikt till allmännyttiga ändamål, så ligger det naturligtvis en större borgen för att dess avsättningar ske på rättvisa och vidsynta grunder, om huvudmännen tillsätts efter mera demokratiska grunder.

*Ang. sättet
för utseende
av sparbankernas
huvudmän.
(Forts.)*

Dessa tre synpunkter äro för mig fullständigt avgörande, och när därtill kommer, att den princip, som ligger däri, att en styrelse har rätt att komplettera sig själv, enligt min uppfattning är antikverad, så kan jag icke se, att något skäl föreligger för denna kammare, vilket talar emot bifall till motionen.

Som herrarne se, är det ingen reservant från Första kammaren i denna fråga, och den faller naturligtvis i Första kammaren. Det har ju visserligen förut upplysts, att det är ett mycket löst sammanhang mellan det sakkunnigutlåtande eller kommittéutlåtande, som föreligger angående kontroll över sparbankerna och den fråga, som här föreligger, men om rörande de missförhållanden, som här blivit påtalta, Andra kammaren kommer till den uppfattningen, att rättelse bör ske, så bör detta vara en ytterligare anledning för Kungl. Maj:t att vid den fortsatta bearbetningen av den del av lagen, som rör kontrollen över sparbankerna, taga i synnerhet de skäl i beaktande, som tala för en ändring av § 7 i sparbankslagen.

På dessa skäl ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr Säfstrand: Herr talman! Jag skall endast be att få berätta en historia, som tydligt visar, hur det kan gå i en sparbank, där huvudmännen komplettera sig själva.

Det var i ett litet skåniskt municipalsamhälle, där man önskade högre bidrag till en föreläsningsförening. Det gick icke att få detta genom något kommunalt anslag, men då lovade en person, som var ordförande i styrelsen för socknens sparbank, att söka ställa det så, att sparbanken skulle lämna detta anslag. Vid styrelsens sammanträde begärde han, att sparbanken skulle höja hans arvode med hundra kronor, och han sade, att dessa hundra kronor skulle komma föreläsningsrörelsen till godo. Styrelsen höjde också arvodet för honom till hundra kronor, och han lämnade dessa hundra kronor till föreläsningsrörelsen. Så långt var allt gott och väl. Men så kom politiken att spela in vid landstingsmanvalet. Mannen tillhörde högern, och valet gick honom emot. Han fick en mycket liten minoritet i sin egen socken. Då var det färdigt. Nästa gång föreläsningsföreningen ville ha de 100 kronorna, så sade han: nej, nu ha ni valt på det sättet, och ni få se er om efter de 100 kronorna. Mannen sitter emellertid fortfarande med 100 kronor i arvode, men föreläsningsföreningen får ingenting.

*Ang. sättet
för utseende
av sparbankernas
huvudmän.*
(Forts.)

Jag skulle kunna berätta åtskilliga andra sådana saker, som visa, att det icke är så lämpligt att låta sparbankerna styra sig själva helt och hållet utan varken insättarnas eller allmänhetens kontroll. Jag skulle kunna berätta om festmiddagar, där styrelsen och huvudmännen förplägat sig ganska bra, och mycket annat otrevligt skulle jag kunna draga fram i dagen.

Jag finner denna motion synnerligen väl motiverad och ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Juhlin: Herr talman! Jag har ansett det tämligen onödigt att debattera denna sak, då åtminstone ännu icke någon uppträtt och försvarat utskottet eller talat mot motionärernas framställning, och jag skulle icke heller begärt ordet, om jag varit närvarande vid ärendets behandling i utskottet, ty då skulle jag givetvis ha återfunnits bland reservanterna. Därför vill jag nu endast förklara, att jag för min del anser, att en sådan ändring, som motionärerna här föreslagit, nog är önskvärd, och man skulle t. o. m. kunna säga, att den för vissa fall kan anses vara nödvändig.

Nu är det emellertid nog så, att det icke har sig så särdeles lätt att få fram något förslag, som kan vara lämpligt för alla de olika sorter av sparbanker, som arbeta här i landet. Dels finnas ju särskilda länssparbanker, dels finnes det häradssparbanker och dels sockensparbanker. I de sistnämnda kan ju saken tämligen lätt låta ordna sig på det sättet, att kommunalstämman utser förtroendemän i sparbanken. Då sparbanken har en större omfattning, så är det ju litet mera komplicerat, men nog borde man kunna tillgodose insättarnas intressen även där. Och det kan väl icke ske på lämpligare sätt, enligt mitt förmenande, än att i de kommuner, varifrån man har större eller mindre antal insättare i en viss sparbank, kommunalstämman får rättighet att på något sätt inverka vid tillsättandet av den sparbankens huvudmän.

Jag tycker, det vore synnerligen lyckligt, om denna kammare bifaller motionen. Då kan det ju vara på sätt och vis en ledning för Kungl. Maj:t, då Kungl. Maj:t slutligen kommer att upprätta något förslag till reglemente för sparbankerna i landet. Det är därför, som jag, herr talman, ansett mig böra begära ordet för att meddela, att jag för min del sympatiserar med motionärernas hemställan, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Herr Sommelius: Herr talman, mina herrar! Det är alldeles klart, att om i en så stor församling, som denna kammare, man börjar diskutera en fråga rörande penningverk, som stå i så livlig förbindelse med allmänheten som sparbankerna, det skall finnas många, som kunna framföra anmärkningar mot skötseln och ledningen av dessa sparbanker i vårt land. Den förste ärade

talaren, herr Vahlquist, anförde också anmärkningar angående det sätt, varpå sparbankerna för närvarande komplettera sina huvudmän, och jag ber att gent emot herr Söderberg få nämna, att det icke är styrelsen, som kompletterar sig själv, utan det är huvudmännen, som göra det, och huvudmännen är en organisation, som har till uppgift att välja styrelse. Herr Vahlquist anförde, att detta skett till förfång för insättarna och även till förfång för låntagarna, samt att man i allmänhet bör kunna erkänna olägenheten av detsamma. Utskottet däremot säger, att »någon större olägenhet torde likväl icke hava påvisats därav, att sparbankshuvudmän i vissa fall helt komplettera sig själva».

Herr vice ordföranden i bankoutskottet har liksom en motionär gjort reda för de olika sätt, varpå sparbankernas huvudmän kunna utses eller väljas. Jag skall därför icke uppehålla mig vid detta, men däremot be få nämna, att de intressen, som herr Söderberg ansåg här finnas att tillvarataga, äro fullt korrekta. Det var först och främst insättarnas intresse och vidare låntagarnas samt slutligen det allmännas intresse. Angående det sistnämnda äger detta uttalande sin riktighet endast till en viss grad. Beträffande insättarintresset har man ofta sagt, att sparbankerna icke förvalta de medel, som ställas till deras förfogande, på sådant sätt, att tillräckligt hög ränta kan lämnas åt insättarna. Vad utlåningen beträffar, så göres ju däremot i allmänhet anmärkningar. Men jag erinrar om, att varje inrättning, som baserar sin verksamhet på utlåning, ofta blir hårt kritiserad, ty var och en, som får avslag på en låneansökan, kan icke själv inse anledningen till avslaget, även om det är aldrig så befogat. Han kan icke själv bedöma den säkerhet han erbjuder. Herr Söderberg påstod slutligen, att om man i detta avseende ville göra sig besvär, skulle man kunna skaffa sig ett mycket rikt material för belysande av det sätt, varpå sparbankerna bedriva utlåningen. Jag ber att häremot få nämna, att vårt lands sparbanker numera ha en inlåning på, jag tror, uppemot en milliard kronor och det torde också vara ett obesträtt faktum, att knappast någon penninginstitution i vårt land har gagnat allmänheten och näringslivet i så hög grad som sparbankerna. De ha icke blott haft den förtjänsten, att de lärt folket att spara, att samla pengar från de minsta belopp upp till jämförelsevis stora summor, utan de ha också bestritt en utlåning till mycket billiga priser i förhållande till dem, som vårt lands affärsbanker hållit. Det är ett synnerligen vacket arbete, som i detta avseende presterats av sparbankerna, och jag går så långt, att jag vågar säga, att de kanske i högre grad än riksbanken medverkat till att hålla utlåningsräntesatserna nere.

Om man anser, att en reform av sparbanksväsendet är nödvändig, så bör man kunna påvisa mera konkreta fall, där missförhållanden förekommit, än vad som här anförts, ty jag finner

*Ang. sättet
för utseende
av sparban-
kernas
huvudmän.
(Forts.)*

*Ang. sättet
för utseende
av sparbankernas
huvudmän.
(Forts.)*

inga av de anförda tillräckliga för att man därav skulle kunna framkonstruera behovet av en reform.

Herr Wijk erinrade om, att 1910 tillsattes en kommitté för att utarbeta förändrade kontrollregler för sparbankerna och även uttala sig om förändring av deras förvaltning. Denna kommitté har fullgjort sitt uppdrag, och till denna kommitté har nu bankóutskottet hänvisat i sitt utlåtande. Men denna kommittés arbete, som torde hava avslutats, har blivit utsatt för en mycket saklig och kraftig kritik av samtliga landets sparbanker, som påvisat, att kommitténs förslag till förbättring av organisationen icke skulle leda till sparbankernas fromma, utan tvärtom och särskilt i allra högsta grad bidraga till att inskränka sparbankernas utlåningsrätt och kanske nästan göra det omöjligt för dem att i den mån, som hittills ägt rum, samla ihop medel från allmänheten. För min del anser jag, att vårt sparbanksväsen är en så känslig och ömtålig institution, att man icke bör vidtaga några åtgärder till förändring i organisationen, utan att man därför har fullt talande skäl.

Om någonting kan göras för att ändra detta tillvägagångsätt, som motionären påpekat som olämpligt, nämligen att huvudmännen komplettera sig själva, så har jag däremot ingenting att erinra, ehuru väl jag tillåter mig påpeka, att till och med Englands bank har en liknande konstitution. Men jag vet icke på vilket sätt en sådan ändring i författningen skulle kunna åstadkommas, ty icke kan man väl säga, att kommunala myndigheter eller domaremyndigheter ha något intresse eller särskild kompetens för uppdraget att komplettera sparbankernas huvudmän. Jag anser tvärtom, att dessa myndigheter stå så främmande för denna institution som möjligt. Skall någon förändring i detta fall göras, vilket jag för min del icke har något emot, om det kan praktiskt utföras, så bör det väl ske på det sättet, att de, som äro sparbankens ägare, tillerkännas denna befogenhet, och det är väl sparbankernas insättare. Men hur skola, då, såsom nyss anfördes av motionären, det finnes 1,400,000 insättare i sparbankerna, dessa insättare för varje institution kunna sammanföras och organiseras, så att de kunna fullgöra ett val av huvudmän? Jag tror, att det icke är lätt att åstadkomma. För min del har jag ingenting emot och vill icke göra någon invändning emot en sådan anordning, om den kan praktiskt genomföras. Det skulle kanske lända till nytta, om man gjorde så, att vissa huvudmän få utses av de äldre huvudmännen, och att det för övrigt överläts åt insättarna att komplettera huvudmännen.

Vad nu angår herr Säfstrands anförande, att man skulle hos någon skånsk sparbank begått godtycklighet med avseende på ett anslag, eller att man ätit middag på sparbankens bekostnad, så vill jag nämna, att jag icke kan tänka mig, att Konungens befallningshavandes ombudsman i sparbanken skulle tillåta huvud-

männen att äta någon festmiddag på sparbankens bekostnad. Rörande sparbankens egna medel vill jag erinra om, att de kunna icke användas på något annat sätt, än att sedan reservfonden uppgått till ett visst belopp av upplånta medel, av överskottet en viss del får användas till välgörande ändamål. Men dessa medel få icke användas godtyckligt, vare sig av huvudmännen eller av sparbankens styrelse, utan Konungens befallningshavande skall i varje fall lämna sitt godkännande åt det eller de förslag, som uppgjorts för medlens fördelande. Har något sådant anslag till välgörande ändamål, som herr Säfstrand antydde, blivit beviljat, så har det naturligtvis tagits av en verkställande direktörs arvode, och om så skett, så anser jag, att man icke borde inom kammaren anföra detta såsom något skäl för en reformering av sparbankernas organisation, ty det må väl vara den anförda personens ensak att använda sin avlöning precis som han behagar.

Jag har i denna sak icke något vidare att tillägga, än att jag tror, att man i allmänhet här i landet bör vara belåten, i stort sett åtminstone, med sparbanksverksamheten, som varit i allra högsta grad välsignelsebringande, och jag tror, att det är nödvändigt, att man ser upp, när det gäller att underkasta sparbanksförfattningen en ny reorganisation, särskilt med hänsyn till den sista kommitténs förslag. Ty det är riskabelt, om man låter sparbankernas organisation och förvaltning bliva beroende av eller taga inflytande av affärsbankernas behov och önskningsar i denna riktning. För detta skulle jag vilja varna, och därför har jag, ehuru jag icke reserverat mig, icke kunnat gilla den uppfattning, som av utskottet uttalats om behovet i detta avseende. För övrigt ber jag få instämma med bankoutskottets vice ordförande med avseende på det resultat, till vilket utskottet kommit, nämligen att ifrågasvarande motioner icke må föranleda till någon Riksdagens åtgärd.

Herr Leander: Herr talman! Om bankoutskottet är icke annat än gott att säga, ty det består av insiktsfulla och förfarna män, men även de bästa kunna fela; och att detta av utskottsmajoriteten avgivna betänkande är synnerligen svagt, kan icke gärna förnekas, det har ej heller utskottets ärade vice ordförande velat bestrida. Det behöver icke sägas, att det tillkommit i kompromissens tecken, ty det förstås av sig självt.

Utskottet har icke velat gå in på, att de olägenheter, motionären framhållit, äga sin riktighet, men det har ej heller velat bestrida desamma. Utskottet uttalar sig därför mycket svävande och säger: »Någon större olägenhet torde likväl icke hava påvisats därav, att sparbanks huvudmän i vissa fall helt komplettera sig själva.» Detta har också nu herr Sommelius betonat, men det beror härvidlag på, vad man anser vara större olägenheter eller vad som ej är det. Det har dock påvisats

*Ang. sättet
för utseende
av sparbankernas
huvudmän.
(Forts.)*

inom utskottet, varom redan erinrats, att avsevärda olägenheter kunna uppkomma och verkligen uppstått, på grund av att huvudmännen få komplettera sig själva. Nu tillägger också utskottet fortfarande i svävande ordalag, »att nämnda anordning lär dock för många vara mindre tilltalande». Jag tror, att utskottet hade kunnat säga, att den för de flesta är mindre tilltalande, ty att en överstyrelse i all oändlighet kompletterar sig själv, kan väl ändå icke vara gagneligt i längden. Man kan tänka sig några kraftiga viljor inom överstyrelsen eller bland huvudmännen, som önska styra och ordna efter behag. De ha icke annat att göra än att bara tillkalla andra personer med svagare viljor, som tacka för äran att få komma in bland huvudmännen, och säga ja och amen till allt vad de andra föreslå och vilja ha beslutat.

Nu har emellertid utskottet för att komma ifrån hela saken begagnat sig av den numera icke ovanliga utvägen att hänvisa till en kommitté, men i detta fall har icke utskottet kunnat säga, att frågan är under utredning, utan har nödgats konstatera, att kommittén redan kommit fram med sitt betänkande. Redan har också blivit framhållet, att i detta betänkande icke finnes ett ord nämnt om den förändring, motionären här påyrkar, utan vad kommittén framlagt förslag om, rör endast ändring i kontrollen över sparbankerna. Jag menar därför, att just detta hade varit ett skäl för utskottet att tillstyrka motionen. Då nu utskottet, som fallet är, anser, att sparbankslagen även i andra hänseenden behöver undergå förändring och förbättring, hade ju detta kunnat intagas i motiveringen, och om nu utskottet gått tillväga på detta sätt och sedan hemställt om bifall till motionen, så hade ju sedan Kungl. Maj:t i anledning därav kunnat finna sig uppfordrad att taga frågan i sin helhet under övervägande, men när utskottet slutar med ett yrkande om avslag å motionen, undrar jag ändå, om Kungl. Maj:t, som har så ofantligt mycket annat att göra, finner sig böra taga även denna fråga om hand. Det beror ju på, om Kungl. Maj:t har så varmt intresse för densamma, att Kungl. Maj:t skulle kunna göra det ändå.

Nu har herr Sommeliuss sagt, att han för sin del icke kan begripa, huru ett tillmötesgående av motionärens yrkande skulle kunna gå för sig. Ja, om nu icke herr Sommeliuss begriper det eller icke kan säga det, skulle dock möjligen Kungl. Maj:t kunna göra det, ifall Kungl. Maj:t nu verkligen finge detta uppdrag.

Herr Sommeliuss har vidare talat om den välsignelsebringande verksamhet sparbankerna utöva, och därom äro vi alla ense. Men just med anledning därav, just med anledning av att dessa sparbanker ha en mycket, mycket stor betydelse i synnerhet för småfolket, må man se till, att icke ledningen av desamma kommer in på avvägar. När nu överstyrelsen eller huvudmännen skola komplettera sig själva, så kan detta lätt medföras, såsom

det är nämnt, ganska tråkiga konsekvenser, och jag skulle för min del kunna angiva åtskilliga exempel på den saken, men det skall jag nu icke upptaga kammarens tid med, och jag skall icke heller belasta kammarens protokoll med dessa exempel.

Jag ber i likhet med flera föregående talare att få yrka bifall till motionen och avslag å utskottets hemställan.

*Ang. sättet
för utseende
av sparbankernas
huvudmän.
(Forts.)*

Herr *Hagberg* instämde häruti.

Herr *Sjöberg*: Herr talman! Det har här redan sagts så mycket, att det icke är något egentligt att därutöver tillägga, men jag ber dock för min del att få framhålla, att denna motion dock är viktigare än kanske mången vill tro.

Herr *Söderberg* i Stockholm har så tydligt framhållit, att det egentligen är tre intressen, sparbankerna skola bevaka, och jag är förvissad om, att, om man verkligen skulle försöka utröna, huruvida dessa tre intressen alltid bliva på rätt sätt bevakade, det torde kunna hända, att man skulle få syn på åtskilliga missförhållanden. Detta sätt att tillsätta styrelse, att huvudmännen komplettera sig själva, torde väl knappast vara analogt med något annat fall. Det är enligt mitt förmenande en ren absurditet. Det kan ju tänkas, att det på sina håll kan bli rena kotteriintressen, som i detta fall bli de avgörande.

Herr *Sommelius* pekade på en sak, som jag tänkt på redan förut, nämligen då han talade om att vi skola se till, vad sparbankskommittén kommer med och om, vad den tänker föreslå, är av den beskaffenhet, att sparbankerna därigenom komma att sättas rent av i trångmål. Ja, det är just vad jag också tänkt, men jag är förvissad om, att Riksdagen ser till, att den kommer att värna om sparbankerna, ty de bilda enligt mitt förmenande ett banksystem, som i folkets medvetande ingår såsom det riktiga, då det gäller att hopsamla folkets besparingar.

Herr *Sommelius* nämnde, som sagt, att det är viktigt, att vi se till, att affärsbankerna icke få för stort inflytande. Jag tror, att, om man kunde åstadkomma en statistik i detta fall, man skulle få se, att det är på ganska många håll, som huvudmännen i sparbankerna till största delen utgöras av styrelsemedlemmar och aktieägare i affärsbanker, och detta kan väl ändå icke vara alldeles riktigt. Enligt mitt förmenande böra dessa olika slag av bankverksamhet hållas isär. Jag tror därför, att det skulle vara att följa en sund princip, om Riksdagen värnade om sparbankerna. De äro redan nu tämligen ogynnsamt behandlade, om jag så får säga, sedan de enskilda bankerna allmänt tagit sig före att lägga upp sparkasseinlåningsrörelse. Detta har gjort, att en hel del, som förr vände sig till sparbankerna, nu hänvänder sig till de enskilda bankerna. Jag anser visserligen icke, att det ligger något ont däri, ty räntan är i vanliga fall

*Ang. sättet
för utseende
av sparban-
kernas
huvudmän.*

(Forts.)

lika god, men då vi nu här ha en banktyp, som är avsedd för småfolket och avsedd att göra deras besparingar räntebärande, och sparbankerna dessutom som utlånare givetvis också enligt mitt förmenande i huvudsak böra hava till mål att tillgodose de mindre låntagarna, anser jag för min del, att det är viktigt, att man ser till, att även dessa bankers styrelser bli så sammansatta, att man för tillgodoseendet av de tre intressen, herr Söderberg nämnde, har fullgoda garantier. Jag kan med den syn jag har på saken icke annat än yrka bifall till motionen, vilket jag, herr talman, nu ber att få göra.

Herr Henricson i Karlslund: Vad som egentligen uppkallat mig var ett yttrande av herr Sommelius, som uppgav, att de i sparbankerna insatta medlen skulle uppgå till cirka 1 milliard kronor. Jag antager, att det är huvudsakligen småfolkets medel, som äro placerade i dessa banker, varför jag också antager, att herr Sommelius icke tillhör den kategori, som utgöres av insättare, utan att herr Sommelius tillhör någon sparbankstyrelse eller är huvudman i någon sparbank. Vore det då tvärtom så, att han varken vore med i någon styrelse eller huvudman i en sparbank utan tillhörde insättarna, kanske herr Sommelius hade en annan syn på tingen.

Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Herr Gustafsson i Brånsta: Herr talman! Jag skall be att få yttra ett par ord med anledning av att en talare framhöll som lämpligt, att huvudmännen valdes av kommunalstämma. Det har förut här framhållits, att det är tre intressen, som behöva bevakas, insättarnas, låntagarnas och det allmännas intresse. Herrarna veta, att de, som fatta beslut å kommunalstämma, icke alls behöva vara vare sig insättare eller låntagare i sparbanken. Det är icke alls föreskrivet, huru stort antal medlemmar av kommunen, som skola vara tillstädes för att man skall kunna fatta beslut å kommunalstämma. Det finnes bland våra kommunallagtolkare till och med de, som anse, att om stämman är lagligen utlyst, ordföranden ensam kan hålla stämman. Andra mena, att det behöver vara två utom ordföranden närvarande. I alla händelser behöver det endast vara ett ringa fåtal, som kan fatta beslut å kommunalstämma, och det gör, att man icke har någon garanti för, hur det val, som göres å kommunalstämman, utfaller. För min del anser jag, att kommunalstämman endast är lämplig att utse huvudmän i den mån det kan anses, att huvudmännen skulle representera det allmännas intresse, men det har ju framhållits här, att detta endast delvis bör vara företrätt bland huvudmännen. Jag anser alltså icke, att kommunalstämman är lämplig att utse huvudmännen i den mån det gäller att tillvarataga insättarnas och låntagarnas intressen.

Sedan^s överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen framställt propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna, fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

Ang. sättet för utseende av sparbankernas huvudmän.
(Forts.)

§ 7.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget lagutskottets utlåtande nr 13, i anledning av justitieombudsmannens framställning till Riksdagen angående vidtagande av åtgärder för ernående av en snabbare rättsskipning i högsta domstolen.

Ang. snabbare rättsskipning i högsta domstolen.

I överensstämmelse med vad justitieombudsmannen uti sin till innevarande års Riksdag avgivna och till lagutskottet hänvisade ämbetsberättelse föreslagit med anledning av den förefintliga stora arbetsbalansen i högsta domstolen, hemställde utskottet, att Riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga under omprövning, genom vilka åtgärder det anmärkta missförhållandet med avseende å rättsskipningen i högsta domstolen måtte kunna avhjälpas, samt till Riksdagen, om möjligt redan år 1914, inkomma med det förslag, var till denna prövning kunde föranleda.

Uti avgiven reservation hade herr *Lindhagen*, med vilken herr *Lindqvist* i Stockholm i huvudsakliga delar instämt, gjort vissa uttalanden beträffande de olika åtgärder, som föreslagits i syfte att nedbringa högsta domstolens arbetsbalans.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, yttrade

Herr *Lindhagen*: Den nu föreliggande frågan, som bragts under Riksdagens behandling på grund av justitieombudsmannens framställning, är både en gammal fråga och en för rättsskipningen ofantligt viktig fråga. Då nu saken alltjämt kommer tillbaka, och man finner, att försöken att avhjälpas missförhållandena icke lyckats, bör man rikta sin uppmärksamhet på att någon gång kunna taga itu med saken på sådant sätt, att det verkligen blir hjälp i de förhållanden, som här föreligga.

Det är med anledning därav som vi reservanter i vår reservation velat mera understryka denna nödvändighet, på samma gång som vi velat framhålla några nya synpunkter till beaktande utöver dem, utskottet framhållit, vilka synpunkter delvis också äro i strid med de synpunkter utskottet framhållit.

För att nu avhjälpas det nödläge, som kallas högsta domstolens arbetsbalans, vilken är en orsak till att rättsskipningen går oskäligt långsamt, är det särskilt ett medel, som anlåtats,

*Ang. snab-
bare rätts-
skipning i
högsta dom-
stolen.
(Forts.)*

nämligen att öka antalet ledamöter. Reservationen har i likhet med utskottet icke kunna tillstyrka detta. Om högsta domstolen skall kunna fylla sin uppgift, måste den ha ett strängt urval av ledamöter. Om det skall bli någon enhet i rättsskipningen, får högsta domstolen icke arbeta på för många avdelningar. Det synes mig uteslutet, att man kan göra en större högsta domstol än vi för närvarande ha. Emellertid har i reservationen framhållits, att det i alla fall kunde vara till nytta, att man begagnade sig av de arbetskrafter domstolen äger, och sålunda återbördade till domstolen de tre justitieråd, som nu förbrukas i lagrådet, och på skäl, som jag icke här vill upprepa, men som finnas framhållna i reservationen, bör för ändamålet lagrådet lämpligen avskaffas, och i stället inrättas en ny och förstärkt lagbyrå i justitiedepartementet, som på vida bättre och smidigare sätt kan tillgodose lagstiftningens behov under nuvarande uppsjö av lagärenden.

Vidare hava vi i reservationen velat uttryckligen framhålla — och här föreligger enligt min mening en brist i lagutskottets betänkande — att det måste övervägas ingående, hur man skall komma till en sådan ordning, att det blir ett normalt avgörande av målen och ärendena i högsta domstolen. Då måste även tillses, hur man skall bli av med den stora arbetsbalans, som för närvarande finnes. Det skulle möjligtvis kunna tänkas, att den nya ordningen bleve så genomgripande, att högsta domstolen icke behövde anlita hela sin arbetstid för att avarbeta de inkommande målen, och då skulle den samtidigt kunna även avhjälpa balansen, men det är, efter de erfarenheter vi ha, ganska otroligt. Domstolen måste säkerligen ha en extra förstärkning för att få bort den stora balans, som redan nu förefinnes. Åtminstone går det icke an att förbise denna fråga och sedan när man kommer till utförandet se det hela misslyckas bara på den grund. Därför ha reservanterna föreslagit, såsom skedde 1905, att för detta ändamål skulle förordnas extra bisittare i högsta domstolen. En sådan extra hjälp kräves säkerligen för avarbetande av balansen. Detta förslag tillstyrktes 1905 av konstitutionsutskottet, men föll i Riksdagen därför, att man skattade åt den gängse uppfattningen, att i den högsta instansen måste ledamöterna vara ordinarie, ty annars skulle de icke äga tillräcklig självständighet. Men detta sätt att se saken är väl i alla fall en fördom, och icke bör man ändå offra möjligheterna till framgång i sitt strävande bara för att få fastslaget en sådan grundsats. Även underrätterna behöva ju självständiga domare, men där tjänstgöra i ofantlig utsträckning, man kan nästan säga i regeln, extra ordinarie domare, och i högsta domstolen är faran för självständighetens äventyrande mindre än i underrätterna, ty har en person hunnit så långt, att han anses kompetent och värdig att förordnas i högsta domstolen såsom bisittare, har han säkerligen kommit förbi den

punkt, då hans självständighet på något sätt hotas eller står i fara. Detta är sålunda en ofantligt viktig sak, som varken justitieombudsmannen eller lagutskottet tagit upp till bedömande.

Den andra stora frågan gäller att försöka hindra målen att framdeles strömma till och för mycket hopa sig. Härvid har det alltid varit två utvägar, som företrädesvis rekommenderats, nämligen höjning av revisionsskillingen och förbud mot vissa sakers fullföljd. Bägge dessa utvägar har Riksdagen alltid reagerat mot, ty det blir här också fråga om en kränkning av likheten inför lagen. Men då man icke har några andra medel än dessa, komma de tillbaka oupphörligen.

Nu har lagutskottet tagit parti och säger nej igen för den här gången till revisionsskillingens höjande, men förordar en så kallad summa appellabilis, som innebär förbud mot vissa måls fullföljd upp till högsta domstolen, när de icke röra minst ett visst fastslaget förmögenhetsvärde. Men denna fråga om revisions-skillingens höjande kommer nog alltid tillbaka, ifall det kommer att visa sig, att man på den andra vägen icke kan komma till fruktbringande resultat, vilket jag tager för givet, att man icke kan göra, utan att sätta denna gräns så, att man därigenom äventyrar, att det icke blir någon verklig rättsskipning för folk, som icke äro förmögna, såvitt det gäller förmögenhetstvister, nämligen. Därför är det lämpligt, att man fortfarande fäster upp-märksamheten vid revisionsskillingen. Nu har lagutskottet visser-ligen gjort detta något genom att antyda, att man kanske kunde bestämma revisionsskillingens storlek efter värdet på den tvist, det är fråga om, det vill säga part skulle få nedsätta betydligt högre revisionsskillning, när tvistens värde gällde ett högre be-lopp, än när det gällde ett lägre belopp. Detta kan i viss mån låta säga sig, men det blir i alla fall i stort sett en olik-het inför lagen, som därigenom fastslås och ibland till och med kan leda till ännu större orättvisa än nu är förhållandet. Jag vill framhålla ett exempel, som är mycket vanligt. Det är ju en ständig kamp mellan bönderna i Norrland, som på ett eller annat sätt gjort sig av med sina skogar, och bolagen. Om då en småbonde vill försöka få tillbaka någonting av detta och öppna rättegång på grund av att handlingarna icke varit klara eller därför att de eljest anse sig lurade — och här gäller det ofta stora värden, fast bönderna själva icke ha dessa värden i sin hand — vad blir då följden med den ordning, som rekomen-deras av lagutskottet och som lär vara föremål för övervägande inom rättegångskommissionen? Ja, redan nu är det svårt för dylika sådana lantmän att få rättegångsbiträde, nästan alla sådana äro nämligen engagerade av bolagen, och skola de vända sig till Stockholm, blir det dyrare, och advokaterna där äro dessutom ännu mer oerfarna i dessa saker. Antag i alla fall, att en sådan bonde lyckas övervinna denna svårighet och få ett ombud, som

*Ang. snab-
bare rätts-
skipning
högsta dom-
stolen.
(Forts.)*

*Ang. snab-
bare rätts-
skipning i
högsta dom-
stolen.*

(Forts.)

förstår och vill sköta hans sak. Han tappar då, som det oftast händer, i de två första instanserna, men fortsätter trots dryga rättegångskostnader och utgifter och går upp till högsta domstolen, där det ibland brukar kunna bli en ljusning. Om nu den bestämmelsen infördes, att revisionsskillingen skulle vara progressiv mot förmögenhetsvärdet, skulle visserligen bolaget, ifall det ville gå vidare, få betala högre belopp än nu, men även bonden, som nu icke rör om denna förmögenhet, skulle ytterligare betungas med erläggande av högre revisionsskilling för att få fullfölja sin rätt i domstolen, blott därför att värdet på det, som han vill ha tillbaka, är jämförelsevis stort. Det är orättvist, och bör under inga förhållanden få ifrågakomma, att man lagstiftar på detta sätt.

Däremot finnes det en annan utväg, och det är den, som i reservationen förordas, men som lagutskottet icke ens har upptagit, fastän det annars sökt uppräknat alla möjliga saker, som blivit föreslagna, och sagt, att allt detta bör man tänka på. Man tyckte nog, att den vägen var väl förbluffande ny och radikal, som en ledamot i utskottet sade. Nu är emellertid revisionsskillingens uppgift att betaga part lust att i oträngt mål fullfölja sin sak till högsta domstolen genom äventyret, att han förlorar den erlagda revisionsskillingen, ifall han icke får ändring i hovrättens dom. Men verkan av detta försök till betagande av parters lust beror fullkomligt på deras förmögenhetsförhållanden. För den, som har litet pengar, är det ett stort äventyr, och han ryggat tillbaka, men för ett stort bolag eller för en förmögen person är revisionsskillingen för närvarande en småsak. Med andra ord, tillämpningen av denna grundsats, sådan den i verkligheten gestaltar sig, är fullständigt orättvis. Om man nu följer den grundsatsen och ensidigt höjer revisionsskillingen lika för alla, blir slutet endast det, att den högsta rättsskipningen i fråga om civila mål blir företrädesvis förbehållen förmögenheten. Det gäller sålunda att ställa saken så, att även större förmögenheter komma att drabbas lika mycket, och det kan genom revisionsskillingens antitande lämpligast och rättvisast tillgå på det sättet, att den bestämmes efter partens taxerade inkomst. Redan nu får man betala skatt efter taxerad inkomst och numera icke blott efter en enkel utan även efter en dubbel progression. Är det då icke i princip rättvist, att då man skall uttänka medel att betaga personer lust att i oträngt mål klaga, även förstora revisionsskillingen på det sättet, att den bestämmes efter personernas taxerade inkomst. Det bör här vara en högst betydande progression. Därigenom skulle man få bort från högsta domstolen även en avsevärd del av dessa stora, invecklade mål, som nu kunna icke följas mycket lätt, men som man med en sådan ordning icke skulle hava lust att på samma sätt fullfölja. Nu kan ju sägas, att med denna sak måhända bör förbindas, att revisionsskillingen

i någon mån bestämmas även efter det omtvistade föremålets värde. Ty det skulle ju kunna sägas, att om en person tvistade om 200 kronor, och han vore mycket förmögen, revisionskillingen för honom skulle kunna bli exempelvis 2,000 kronor. Det vore obilligt kanske att nödgas äventyra ett så högt belopp för att få fullfölja ett mål av vida mindre värde. Här skulle man då kunna bestämma, att revisionskillingen icke får överstiga tvisteföremålets värde eller åtminstone ej allt för mycket. Man har också en förebild i denna sak i ett uppslag, som till och med Riksdagen, såsom jag vill minnas, skrivit till Kungl. Maj:t om. Ätminstone har Andra kammaren ifrågasatt, att böter böra utgå efter den felandes förmögenhetsförhållanden. Det är i själva verket samma princip på det kriminella rättsområdet, som detta skulle vara på det civilrättsliga området.

Reservanterna vilja sålunda skarpt betona att detta nya förslag enligt deras uppfattning är rättvist och att det skulle kunna leda till, att högsta domstolen icke blev förbehållen bara förmögenheten utan alla parter någorlunda lika.

Det är, som sagt, vidare ifrågasatt att begränsa fullföljandet till vissa slag av mål. Där har då lagutskottet fäst sig speciellt vid den s. k. summa revisibilis, som innebär, att man icke skall få fullfölja mål i annat fall, än att det värde, vartill tvistens föremål kan uppskattas, överstiger ett visst belopp. I det avseendet har lagutskottet icke kommit med något förslag; man har ingen statistik, och man vet icke, hur ett sådant förslag skulle verka. Det är ett språng ut i det okända, men det är ganska sannolikt, att denna summa måste sättas mycket högt, ifall det skall bli någon effektiv verkan. År 1907 föreslog Kungl. Maj:t 1,000 kronor. Med den ökade tillströmning av mål, som sedan dess ägt rum, skall sannolikt denna begränsning icke förslå, utan man får väl gå upp högre, som tyskarne fått göra, nämligen till inemot 4,000 kronor, för att det skall hjälpa. Denna rättsskipning bleve då fullständigt förbehållen de till beloppet större tvisteföremålen, och då dessa också mest tillhöra de förmögnare, kan man säga, att högsta domstolen bleve en särskild instans för förmögenheten.

Reservanterna vilja fortfarande framhålla, att en sådan lösning icke är rättvis och att den är en nödfallsutväg, som man bör tillgripa endast i sista hand. Reservanterna stå alltså på samma ståndpunkt som 1907 års lagutskott, fastän det nuvarande lagutskottet har sväljt det beska pillret och vill icke gå de andra vägar, reservanterna anvisat. Emellertid finnes det ju en del bagatellmål, som röra sig om mycket små förmögenhetsvärden, och dem kan man i varje fall avskilja helt och hållet.

Nu har också förordats, såsom varande rättvisare, att man skulle avskilja vissa klasser av mål från högsta domstolen. Det skulle, menar man, drabba alla parterna lika, fattiga såväl som

*Ang. snab-
bare rätts-
skipning i
högsta dom-
stolen.
(Forts.)*

Ang. snab-
bare rätts-
skipning i
högsta dom-
stolen.
(Forts.)

rika. Men det visar sig svårt att utfinna sådana mål och det är alltid vanskligt att avskilja ett helt rättsområde från möjligheten att få därunder fallande mål fullföljda i högsta domstolen och sålunda få principiella spørsmål bedömda ur en enhetlig synpunkt. Justitieombudsmannen och såsom det synes även lagutskottet tro ej mycket på denna utväg. Men den bör dock ej släppas alldeles.

Emellertid har i detta avseende även föreslagits, att, så snart underdomstolarna voro eniga utan reservation, skulle part icke få fullfölja detta mål i högsta domstolen. Detta har jag för min del i min reservation velat uttryckligen bestrida och bestämt framhållit, att något sådant icke bör få förekomma, åtminstone icke som regel. Ty vi, som sysslat med dessa saker, ha fått en ganska stor erfarenhet om hur det går till i avseende på vissa mål på grund av domstolarnes sammansättning och sociala ställning med därav följande sociala åskådningssätt. Det finnes sålunda mål av den natur, att man för dem icke kan tillråda en dylik anordning. Därför vill jag säga ifrån detta här liksom i reservationen. Under den strid exempelvis, som den jordbrukande befolkningen måste föra mot den industriella feodalismen, visar det sig ofta, att underdomstolarna enhälligt avvisat krav, som man tycker hava varit ganska påtagliga, och först när målen kommit till högsta domstolen, har det blivit någon ändring till det bättre. På samma sätt förhåller det sig, kanske i än högre grad, med statens processer för återvinnande av den jordegendomen, staten obehörigen förlorat eller vid försvarandet av jorddonationer och egendom, som den ännu har kvar. Då äro underdomstolarna ofta ohjälpliga, enligt alla erfarenhetsrön. Och det är i många fall först i högsta domstolen, som kronan har någon möjlighet att få sina påtagliga rättsanspråk tillgodosedda. Det är således fullkomligt oriktigt att bygga på en princip sådan som denna.

I brottmål är det på alldeles samma sätt, så snart det rör sociala och politiska ämnen. I de s. k. Åkarpsmålen under den stora arbetskonflikten dömdes folk av underrätterna utan bevisning till höga straff för ingenting alls. Men när målen kommo till högsta domstolen, blev det i nästan alla fall ändring.

Nu skall jag be att få komma till en tredje sak, som är omnämnd av justitieombudsmannen på sätt och vis och även av lagutskottet, som dock icke vidare uppmuntrat densamma, men som reservanterna lägga stor och huvudsaklig vikt vid, och det är den s. k. arbetsledningen inom domstolarna. Den, som varit med under långa tider som ledamot i hovrätten och i nedre justitierevisionen såsom föredragande i högsta domstolen, vet vad detta betyder. Jag har många erfarenheter om detta, erfarenheter, som jag även skildrat i reservationen. Herrarna kunna tänka sig, hur det ställer sig t. ex. i en hovrätt. Det är där

föreskrivet, att ledamöterna skola med vissa skift föredraga 4 timmar om dagen vissa dagar i veckan. Nå, ledamöterna äro ju icke annat människor, även en domare är precis som en vanlig människa. Man skall icke föreställa sig, att han har några större eller mera uppoffrande egenskaper än alla andra. Han tänker då naturligtvis på sina 4 timmar, och det finnes icke något särskilt skäl för honom att söka forcera arbetet på dessa timmar, ty då blir arbetet mycket tyngre. Icke heller tycker han det är något ont i att prata bort någon tid på småsaker, och sålunda föredrages det minsta möjliga antal mål. Icke heller blir man vare sig i hovrätten eller högsta domstolen upprörd över att det uppstår balans, det tänker man icke på. Man finner det kanske mycket beklagligt, men det inverkar icke på arbetsintensiteten annat än möjligen i undantagsfall. Ett sådant undantagsfall var den s. k. Törnqvistska divisionen inom Svea hovrätt. Där tillämpades åtminstone åren 1891 och 1892 den principen. Där lade ordföranden an på att målen ovillkorligen föredrogos så, att ingen balans skulle uppstå. Vi voro mycket nöjda härmed, men de andra divisionerna voro missnöjda, då våra siffror lyste över deras med avseende på antalet avgjorda mål.

Det blir aldrig någon reda med förekommandet av balanser, förrän man inför en ordentlig arbetsledning, bestående däri att man förbinder det snabba avgörandet av målen med ledamöternas eget intresse därför. Därför bör man tillämpa samma anordning som vid underrätterna, d. v. s. målen skola avgöras i den mån de komma in. Om vi t. ex. se på häradsrätterna, så finna vi att de under ting få hålla på tills målen blivit behandlade, och få sluta först när det icke finnes några mål kvar. Det finnes icke någon anledning att icke införa detta även vid hovrätterna och varför icke även hos högsta domstolen. Jag tror det skulle gå mycket bra för sig även där, fastän man kanske tycker, att högsta domstolens höga auktoritet skulle göra den för förnäm för en sådan anordning. Men om en sådan ordning införes, så få ledamöterna intresse av att använda tiden väl; ibland få de sitta längre och ibland kortare tid. På detta sättet uppkomma inga balanser, och allmänheten får den valuta av rättsskipningen, som den skall ha. Jag tror, att detta är en sådan kardinalpunkt, att ifall den åsidosättes, så skulle hela arbetet för undvikande av balanser ändå icke leda till något avsevärt resultat. Reservanterna ha därför velat särskilt framhålla denna sak och vi kunna här också åberopa annan sakkunnig person, som tydligen är inne i dessa frågor och i Sydsvenska Dagbladet skrivit en artikel, som citeras i reservationen.

Detta är de stora huvudfrågorna, men nu är det ju också att observera, såsom reservanterna erinrat, att om man skall avhjälp en balans i högsta domstolen och se till att ingen vidare balans uppkommer, så kan denna sak icke bedömas fristående,

Ang. snabbare rättskipning i högsta domstolen.
(Forts.)

*Ang. snab-
bare rätts-
skipning i
högsta dom-
stolen.*

(Forts.)

utan man måste se till, att det icke heller blir balanser i hovrätterna. Ty då skulle det kunna hända, att det plötsligt kom en störtflod av mål till högsta domstolen, arbetskrafterna där skulle icke räckta till, och så bleve det balans i alla fall. Man måste se till, att den nya ordningen i högsta domstolen icke äventyras genom organisatoriska fel på andra områden. Det är för övrigt ur rättsskipningens synpunkt även av stor vikt, att balanser icke uppstå i hovrätterna. Hittills ha målen icke inströmmat till hovrätterna i större antal, än att de mycket väl kunnat avgöras med de nuvarande arbetskrafterna och därför skulle en sådan arbetsordning, som jag nyss talat om, vara till stor lindring både för hovrätterna själva, för högsta domstolen och framför allt för den rättssökande allmänheten.

Så ha vi i reservationen också framhållit frågan om att återuppliva 1734 års lags gamla bestämmelse om att ny bevisning icke skulle få förebringas i högsta instans annat än i undantagsfall. Även lagutskottet har hemställt om ett övervägande, men utskottet är dock i denna sak mera betänksamt. Jag tror dock, att detta är en synnerligen viktig sak, att folk får tänka sig för litet grand och skaffa sig bevisning redan under instanserna. Härigenom komme också åtskillig ohemul klagan bara för att fördröja målen att försvinna. Det bleve tillfälle för underdomstolarna att döma på den bevisning, som där kunde anskaffas, och med detta skulle anledningen att fullfölja talan i högre instans i avsevärd utsträckning upphöra.

Vidare en annan sak. I rättegångsbalken finnes kvar en bestämmelse om ansvar både för part och ombud, om de fullfölja ohemul talan. Tillämpningen av denna bestämmelse har fallit ur bruk, vilket beror därpå, att det naturligtvis är vanskligt att säga, om någon fullföljer en hopplös talan i god tro eller icke. Då jag tjänstgjorde i Svea hovrätt, tillämpade vi denna bestämmelse i växelmål, som brukade fullföljas utan skäl, bara för att fördröja saken. Det blev då särskilt ombuden, som träffades härav, och detta tog mycket bättre än på parten, ty ombuden förlorade härigenom något av sin reputation, sedan de fått böta för obehörig och ohemul klagan. Denna åtgärd visade sig så kraftig, att fullföljd av växelmål i oträngt mål också väsentligen upphörde. Jag tror icke man kan göra så mycket av detta, men det är dock något, som man bör tänka på.

Detta är i korthet några av de synpunkter, som äro omnämnda i reservationen. Det är klart, att, när det föreligger ett ämne så vidlyftigt som detta är, och då det är så fullt av detaljer både i reservationen och lagutskottets utlåtande, man icke kan begära, att kammarens ledamöter skola vara på det klara med både det ena och det andra, men meningen med reservationen är ju endast en opinionsyttring i det syfte jag nämnt, och det är endast ur den synpunkten som reservanternas inbjudit

kammaren att biträda densamma. Jag ber därför att få yrka bifall till lagutskottets hemställan med den motivering, som finnes i reservationen.

Ang snabbare rättskipning i högsta domstolen.
(Forts.)

Herr Petersson i Lidingö villastad: Det kunde kanske synas onödigt att uppträda här, då det icke varit någon, som yrkat avslag på lagutskottets hemställan, och även de reservanter, för vilka herr Lindhagen är taleman, yrkat bifall till lagutskottets hemställan, ehuru med den av reservanterna angivna motiveringen. Det är dock åtskilligt att säga i ämnet, och jag vill därför icke låta klubban falla, innan jag till kammarens protokoll fått uttala vad som synes mig böra här anföras.

Det har under de senaste dagarna i debatterna inom Riksdagen åtskilliga gånger använts ett ord, som är väl tillämpligt på den situation, vari högsta domstolen nu befinner sig gent emot sin växande arbetsbörd, ett ord, som tillika anger skälet varför något måste göras och göras kraftigt: det ordet är »nödläge». Det är så, att högsta domstolen inför sin arbetsbörd befinner sig i ett sannskyldigt nödläge. Vid slutet av förra året sammanträffade jag med en av högsta domstolens ledamöter, den som har sig anförtrott att utöva den närmaste uppsikten över revisionens arbete, och som således står dessa saker mycket nära. Han talade om det tröstlösa tillståndet och ifrågasatte, om icke jag skulle vilja på något sätt bringa denna fråga inför Riksdagen. Jag svarade honom då, att jag ansåg det vara vederbörande justitieministers skyldighet att ha sin uppmärksamhet fäst på detta förhållande, och om, såsom här uppenbarligen är fallet, något måste åtgöras, vore det på honom ansvaret låge; det vore han, som skulle komma till Riksdagen med förslag i ämnet. Emellertid sade jag, att, om han ville lämna mig några belysande siffror, så skulle jag, om tillfälle därtill bjödes, framföra dem, och jag skall be att få göra det nu. Jag ber herrarna med tålmod höra dessa siffror — jag skall icke bli lång — ty de äro av den beskaffenhet, att det nödläge, jag förut talat om, torde stå klart för var och en, som följer med desamma. Jag hör därvid förutskicka, att vad man egentligen har att taga hänsyn till, när man talar om högsta domstolens arbetsbörd, är revisionssakerna. Dessa utgöra den ojämförligt tyngsta delen av högsta domstolens arbetsbörd, och tager den övervägande delen av dess tid i anspråk, så att domstolens arbete väsentligen är av dem beroende. Nu meddelas, att under 1912 inkommo till högsta domstolen 808 revisionsaker. Det är den högsta siffra, som hittills någonsin förekommit, och för att herrarna skola få en föreställning om, vad dessa 808 mål betyda, vill jag nämna, att på 1880-talet var de inkommande målens antal omkring 440 — jag räknar allenast jämna tiotal — på 90-talet var man uppe i 490, i början på 1900-talet i 520, senare i perioden 1905—1909 i 610, 1910 upp-

Ang. snab-
bare rätts-
skipning i
högsta dom-
stolen.
(Forts.)

gick antalet till 681, 1911 till 650 och nu 1912 till 808. Avverkningen på ett år av revisionssaker i högsta domstolen utgör mellan 600 och 700 — 1912 gåvos 615 domar —. Nu har det gått så, att vid detta årsskifte, 1913, voro på högsta domstolens prövning beroende 1,430 revisionsmål. Det är den högsta siffra, som någonsin förekommit, och för att närmare belysa den, vill jag nämna, att 1905, då domstolen förstärktes med 3 ledamöter, var balansen 1,042 revisionssaker; 1908, då lagrådet inrättades och därigenom hela den arbetskraft frigjordes, som förut inom högsta domstolen varit använd för laggranskning, var balansen 1,258, och nu, vid årets början, är den 1,430. Läger man därtill, att även besvärsmålen äro i stigande, så att, då de vid 1911 års slut voro 686, ha de under 1912 stigit till något över 800, så tror jag, att herrarna härav måste se, att fara för rättsskipningens försumpning allvarligt föreligger. Den ledamot av högsta domstolen, vars siffror jag nyss citerat, tillägger — och däri ber jag att på det allra livligaste få instämma med honom — att en fortsatt ökning av balansen i denna proportion kommer tydligen att inom kort medföra så gott som ett rättslöshetstillstånd. Det har nämligen kommit så långt, att om jag fränser de mål, som gå med förtursrätt, och om jag antager, att målen föredragas i den ordning, vari de inkommit, och tillika tager i beräkning 45 dagars klagotid och 15 dagars tid för expediering, så skulle intet mål komma fram i högsta domstolen på mindre tid än 2 1/2 år och därutöver. Den rättsstatistik, vi senast ha, visar också, huru oerhört långsamt rättsskipningen går i högsta domstolen. Om man tar här de tre sista åren och ser på uppgifterna om de mål, som legat i domstolen längre än ett år, så finner man, att de utgjort 1908 87 % av det hela, 1909 89,2 % och 1910 87,2 %. Av dessa finnas flera som blivit både två och tre år gamla. Jag tror, att dessa siffror äro av den beskaffenhet, att de övertygande visa befogenheten av lagutskottets uttalande om nödvändigheten av att något åtgöres och att något åtgöres, som är effektivt.

Som herrarna veta, har denna fråga varit uppe 1907. Såsom dåvarande justitieminister framlade jag ett förslag, som avsåg revisionsskillningens ökning och införandet av en summa revisibilis, men det föll på motstånd i Riksdagen, och man ville försöka andra vägar. Utom den utväg, som nyssnämnda förslag innebar, har vid behandlingen av denna fråga i övrigt föreslagits flere olika utvägar att minska tillströmningen av målen i högsta domstolen.

Vad uttalar nu utskottet i sitt föreliggande utlåtande, vad begär det? Jo, till att börja med avvisas två förut ifrågasatta utvägar. Den ena, som vi anse icke böra ifrågakomma, är en ytterligare ökning av högsta domstolens arbetskrafter. Det är dock så, att för närvarande är vår högsta domstol den största —

proportionsvis naturligtvis i förhållande till innevånareantalet — som förekommer i något europeiskt land, och redan ur denna synpunkt måste det vara angeläget, att ingen ökning sker. Men det största och viktigaste skälet härför är i mina ögon det, att genom ytterligare utvidgning av antalet ledamöter i högsta domstolen skulle i ganska väsentlig mån äventyras den rättsskipningens enhet, som är en av högsta domstolens största och främsta uppgifter. Det går icke an, mina herrar, att högsta domstolen är fördelad på så många avdelningar, att dess auktoritet och ledande ställning i avseende å praxis och rättsskipning i allmänhet försvagas.

*Ang. snab-
bare rätts-
skipning i
högsta dom-
stolen.*

(Forts.)

Den andra utvägen, som vi avvisa, är den om revisions-
skillingens ytterligare höjning. Detta har varit mera beroende
på opportunitetshänsyn. Vi ha nämligen ansett, att inom Riks-
dagen föreligger en avgjord stämning mot ytterligare ökande av
revisionskillingen, och ha vi därför icke velat ifrågasätta sådan.
Och det torde ej heller vara erforderligt, för såvitt övriga åtgärder
bliva tillräckligt effektiva.

Om dessa övriga föreslagna åtgärder i syfte att minska till-
strömningen av mål till högsta domstolen ha vi sagt, att det allt
är sådant som Kungl. Maj:t bör taga under allvarligt övervä-
gande. Det enda direktiv lagutskottet där vill hava givet, det
är, att man må se till, att vad som göres också blir effektivt.
Vi ha talat om att återinföra förbud mot ny bevisnings före-
bringande i högsta instans. Det är en gammal svensk rättegångs-
grundsats, som under tidernas lopp först råkat i glömska
och sedermera blivit formligen upphävd, men som vi icke hava
så synnerligen stora betänkligheter mot att taga upp igen. Den
skulle ha, som herr Lindhagen anmärker, den synnerligen goda
verkan att tvinga parterna att hur än som nu sker taga fram
den bevisning de ha redan i underrätterna. Vidare ha vi som
det väsentligaste och effektivaste medlet pekat på stadgande om
en *summa revisibilis*. Även det, mina herrar, är gammal svensk
rätt. Den fanns ända in på 1840-talet, tror jag, utan att den då
väckte någon som helst betänklighet, och när ingen annan råd
finns i det förevarande nödläget, så måste man tillgripa ett
sådant medel. Det är klart, att man gärna skulle se, om det
vore möjligt att göra fullföljdsrätten mycket litet begränsad.
Men de faktiska förhållandena äro sådana, att detta icke är
möjligt. Jag vill för övrigt anmärka, att, vad som borde göra
en *summa revisibilis* hos oss mindre motbjudande, det är, att
våra hovrätter äro mycket starka domstolar.

Jag skall icke uppehålla herrarna vidare med att orda om
de många skäl, som tala för utskottets hemställan. Det mest
talande av alla är naturligtvis det nödläge, vari högsta dom-
stolen befinner sig, och detta torde ensamt vara tillräckligt för
ett bifall till utskottets förslag.

Ang. snab-
bare rätts-
skipning i
högsta dom-
stolen.
(Forts.)

Det är dock några uttalanden i den avgivna reservationen, som i detta sammanhang icke böra lämnas utan ett bemötande, och det så mycket mer som reservanten ifrån denna talarstol ytterligare understrukt dem. Det är först hans funderingar på progressiv revisionsskilling. Han har själv funnit det omöjligt att utan vidare sätta revisionsskillingen i progression till det omtvistade föremålets värde, något som ligger närmast till hands, och detta med rätta, ty på de skäl han själv anfört lärer det icke gå för sig. Men han kommer då med ett annat uppslag, det nämligen, att sätta revisionsskillingen i proportion till den fullföljande partens taxerade inkomst, det vill säga, att för en process, som gäller låt mig säga 10,000 kronor, skall betalas revisionsskilling med exempelvis 100 kronor av den ena, 500 kronor av den andra, 1,000 kronor av den tredje, beroende på huru högt han är taxerad. Det kan icke hjälpas, att redan när man hör detta förslag, ryggas man tillbaka för dess obillighet. Grundfelet i reservantens förslag, sådant det senast utformats, är att han förbiser skillnaden mellan skatt och rättegångsavgift. Skatt är ett bidrag, som upptages till statens gemensamma utgifter, och den fördelas efter bärkraften, sådan som denna framträder i taxeringarna. Men rättegångsavgift är något annat, det är en avgift, som man anser sig nödsakad i processordningarna stadga, för att icke alla möjliga mål skola fullföljas utan hänsyn bara av processlystnad. Den är ett medel att stävja obefogad, obehörig processlystnad, och denna har mycket litet att göra med den taxerade inkomsten. Det är helt andra saker, som äro bestämmande för en parts åtrå att fullfölja en förlorad process.

Vidare förekommer i reservationen ett uttalande, i avseende å vilket jag skall be kammaren följa mig ett ögonblick. Reservanten talar om domar av social och socialpolitisk innebörd, om konflikter, som uppstå mellan staten och jordbruksbefolkningen på den ena sidan och industrien och storgodsbildningen på den andra — hans vanliga kända älsklingsämnen — och så yttrar han följande: »Då domarne visserligen omedvetet men helt naturligt i följd av sin sociala ställning ofta med sina känslor här stå på kapitalets sida, blir följderna såsom erfarenheten visat att under rätterna här mången gång hänsynslöst och enhälligt gå på formella grunder till nackdel för det levande livets fordringar», o. s. v.

Uttalandet är dunkelt och otydligt, men reservanten har i sitt anförande så förtydligat det, att intet tvivel kan råda om dess innebörd. Och den är, att reservanten håller före, att domarne med sina känslor stå på kapitalets sida och ej kunna hålla sig fria från inflytande härav, då de döma — med andra ord en tillvitelse om våld. Ty våld är just det, att en domare låter sina känslor, sina antipatier eller sympatier — de må nu stå på kapitalets sida eller på den motsatta — löpa bort med det kalla, lugna, objektiva övervägandet. Det där »visserligen

omedvetet», som reservanten tillägger för att hålla sig reträttvägen öppen, räddar inte situationen, ty jag tror inte på det »omedvetnas» inflytande i dessa fall. Jag tror mig ha rätt att visa tillbaka den beskyllning, som innefattas i det citerade yttrandet, jag har sett tillräckligt mycket mål och domar och jag har kommit i beröring med tillräckligt många domare för att veta, att det icke är så. Misstag kunna ske, och förmågan att finna sig till rätta uti en viss given juridisk situation kan brista — det är sant — men en insinuation om våld och mannamån, det behöver Sveriges domarkår icke tåla. — Jag har velat, att detta uttalande skall inom Riksdagen stå emot herr Lindhagens.

*Ang. snab-
bare rätts-
skipning i
högsta dom-
stolen.*

(Forts.)

Jag bör kanske icke sluta, innan jag också nämnt något om den nya effektiva metod att förekomma arbetsbalans, som herr Lindhagen upptäckt i Sydsvenska Dagbladet Snällposten. Den metoden är förvånande enkel, mina herrar. Den består bara i att man skriver en lag om att så eller så lång tid efter det varje mål inkommit skall det vara avgjort, och därmed ha vi alla balanser ur världen. Vi känna nog alla den ärade reservantens nästan barnafromma tro på förmågan hos och verkningarna av ett lagbud. Han har ju den uppfattningen, att vill man, att det skall bli så eller så i ekonomiskt eller socialt eller rättsligt hänseende eller vad det vara månne, behöver man blott skriva en lag därom, och då blir det så, som man önskar. Men på annat sätt ser det ut, då man kommer i kontakt med den rena verkligheten, och i det fall, varom nu är fråga, kommer ett lagbud, sådant som han tänkt sig, lyckligtvis att bli fullkomligt ineffektivt. Ty jag tar för alldeles givet, att en domare icke kommer att underkasta sig detsamma, om han för att fullgöra det skulle nödgats att slarva med måls beredning eller döma på känn eller på en höft, därför att han icke haft erforderlig tid för målets genomarbetande och begrundande. Och jag är övertygad, att de parter, vilkas rätt det gäller, icke heller vilja vara med om en sådan sakernas ordning. Det är dock så, att vi alla äro människor, vi kunna icke åstadkomma mer än en viss arbetsprodukt, och det är min livliga tro, att domarne i överrätterna i närvarande stund äro så pass belastade med arbete, som de över huvud taget böra vara.

Ja, detta må vara nog, herrarne kunna vara trötta på detaljer, och jag skall nu inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Holmdahl* och *Westman*.

Herr Persson i Stallerhult: Den senaste talaren började sitt anförande med, att då ingen framställt yrkande om avslag, kunde det vara obehövt att begära ordet. Jag får för min del säga, att jag nästan är benägen för att yrka avslag. Det

*Ang. snab-
bare rätts-
skipning i
högsta dom-
stolen.*
(Forts.)

är möjligt, att det är bäst, att jag avstår därifrån, men jag vill emellertid framhålla, att, därest Andra kammaren godkänner lagutskottets förevarande hemställan, så har därmed kammaren helt och hållet frångått sina åsikter från föregående riksdagar, då samma fråga var före, ty såvitt jag förstår, ha icke några nya synpunkter blivit framhållna av utskottet, vilka skulle tala för, att man borde avlåta en skrivelse och begära utredning i här föreslagen riktning, utan det är de gamla skälen, som komma igen, vilka förut blivit av Riksdagen fullständigt underkända. Bifaller kammaren eller Riksdagen utskottets hemställan, betyder det, att man gillar de principer, som man förut icke velat godkänna.

Det ifrågasättes här, att man skall utarbeta förslag i syfte att förhindra uppkomsten av den arbetsbalans, som för närvarande förefinnes i högsta domstolen. Det har i detta avseende framställts åtskilliga synpunkter, i synnerhet av reservanten, herr Lindhagen. Men det, som här anföres i debatten, och det, som återfinnes i reservationen, lär icke ha samma betydelse som de uttalanden, lagutskottet gör, och på vilka utskottet stöder sin hemställan, ty dessa skola ju utgöra grunden för en skrivelse, om en sådan kommit till stånd, och något annat kan icke komma fram till Kungl. Maj:t än det, som finnes i själva utskottets yttrande. Det är möjligt, att vederbörande, som få utredningen om hand, taga hänsyn till vad som här förekommit i debatten, och vad som står i reservationen, men jag säger å nyo, att det icke har samma betydelse som en av de båda kamrarna godkänd motivering.

Hade herr Lindhagens reservation utgjort lagutskottets yttrande, skulle jag varit mycket tveksam, huruvida jag vågat ställa mig på avslag. I denna reservation finnas många uppslag, som ha betydligt mera värde än de, som innehållas i lagutskottets utlåtande. Jag anser därför för min del, att det mesta av vad herr Lindhagen anfört måste komma till beaktande i vida högre grad än det, som utskottet anfört.

Jag ber i alla fall att få framhålla en synpunkt, som icke kommer fram i reservationen och icke heller i utskottets yttrande, och det är den, huruvida det kan vara skäl i att fortfarande, på sätt som sker, slösa med arbetskraft i högsta domstolen, så att en avdelning i viktigare mål skall behöva utgöras av sju ledamöter. Jag gör det därför, att denna fråga var på tal i löneregeringskommittén, som jag tillhörde. Då kommittén behandlade löneförhållandena vid nedre justitierevisionen, med vilken högsta domstolen har ett oskiljaktigt samband, utreddes frågan omständligt, och kommittén var enhällig i sin uppfattning angående densamma. Denna kommitté bestod icke utav lek-män till huvudsaklig del, utan i den sutto även lärda män, och vid behandlingen av det ifrågavarande ärendet deltog icke mindre än fyra jurister. Jag behöver blott namngiva en av

dem, det är vår numera avlidne vice talman, häradshövding af Callerholm.

Som jag nyss nämnde, kommo vi till en enhällig uppfattning i denna fråga, och jag vill därför med några ord beröra kommitténs ståndpunkt. Vi ansågo, att § 22 regeringsformen borde ändras därhän, att även andra än »ringare mål» kunde prövas av fem ledamöter inom högsta domstolen, därför att vi vid utredningen funno, att detta kunde gå för sig, utan att någon fara för rättssäkerheten i något fall behöfde uppstå. Den allmänna åskådningen, vilken lär vara svår att arbeta bort, är, att ju större antalet domare är, dess större blir säkerheten för att rätten kommer fram, och det är möjligt, att det verkligen förhåller sig så. Men är det fem av landets skickligaste jurister, som behandla ett ärende, tycker man, att man i allmänhet borde kunna vara säker på, att det rätta kommer fram. Det heter i § 22 regeringsformen, att ringare mål kunna prövas och avgöras av fem ledamöter, så ock av fyra, där alla fyra äro om beslutet ense, men att över viktigare saker minst sju skola döma. Men nu är det att märka, att det icke finnes någon lag, som bestämmer, vilka mål, som äro att räkna till de viktigare, eller vilka som skola anses såsom ringare, utan det äger högsta domstolen att själv avgöra. Jag skall be att ur kommitténs betänkande få citera ett par exempel på, hur bestämmelsen i § 22 tillämpas. Det ena rör ett högsta domstolens utslag av den 20 februari 1908, vilket finnes intaget i nytt juridiskt arkiv, och varigenom högsta domstolen ogillade ett av kronan mot ägarna av Tunabergs kopparverk framställt yrkande, att en till kopparverkets ägare upplåten del, 1,095 hektar 71,1 ar, av Tuna bergslags allmänning måtte avträdas till kronans fria disposition. I målets avgörande deltog icke sju, utan allenast sex justitieråd. Hur ställde sig dessa? Jo, tre justitieråd ogillade kronans talan, de övriga tre justitieråden gillade densamma, och domen avfattades så, att kronans talan ogillades. Detta mål ansågs vara ett ringare, ehuru värdet av den omtvistade marken uppgick till hundra tusentals kronor. Beträffande ett annat mål hade man en motsatt uppfattning, det avgjordes av en sju-mans-avdelning, som genom ett utslag av den 20 oktober 1908 ogillade ett av advokatfiskalen i Svea hovrätt framställt yrkande om åläggande för en domhavande att till hovrätten insända renoverat exemplar av ett protokoll. Således se herrarna, hur det ställer sig: ett mål, där det bara var fråga om att ålägga domaren att insända ett renoverat protokoll, betraktades såsom ett viktigare mål, och det ansågs således nödvändigt, att det handlades av en sjuanna-avdelning, men när det var fråga om flera hundra tusen kronor, ja, kanske miljoner för kronans räkning, då var detta inte något viktigare mål. Med detta ha kommitterade velat illustrera, hur behöfligt det är, att det genom lag bestämmes, vilka mål som äro viktigare

*Ang. snåb-
bare rätts-
skipping i
högsta dom-
stolen.*
(Forts.)

*Ang. snab-
bare rätts-
skipning i
högsta dom-
stolen.
(Forts.)*

och sålunda skola handläggas i sjuanna-avdelningar, och vilka som äro av ringare betydelse. »I annat fall kunna vi icke se», yttra kommitterade, »att bestämmelsen i regeringsformen om den olika behandlingen av viktigare och mindre viktiga mål har någon egentlig betydelse.»

Men kommittén kom icke bara till detta resultat, utan den ansåg också, att man skulle ordna det så, att femmannaaavdelningar skulle få avgöra även viktigare mål, i likhet med vad som är förhållandet för regeringsrättens vidkommande enligt andra momentet 22 § regeringsformen, där det heter, att »i regeringsrätten kunna mål prövas och avgöras af fem ledamöter, så ock fyra, där tre af dem äro om slutet ense». Då man beträffande regeringsrätten, som ju har att avgöra ofta synnerligen viktiga mål rörande allmänna förhållanden, har kunnat nöja sig med dessa mindre avdelningar för alla slags ärenden, utan avseende på deras större eller mindre vikt och betydelse, så borde det väl inte heller vara omöjligt, att samma anordning vidtoges inom högsta domstolen. Om man ginge den vägen, så kunde man, påpekar kommittén, med det antal ledamöter, som högsta domstolen för närvarande har, inrätta flera avdelningar, varigenom ju arbetet inom domstolen skulle komma att gå betydligt raskare, och när den nu föreliggande balansen väl blivit avverkad, så skulle det icke vidare behöva uppkomma någon ny balans.

Nu är det visserligen så, att herrar jurister tyckas anse, att om högsta domstolens avdelningar inte ha fler bisittare än hovrätternas, så är det inte mycket bevänt med denna övertätt. Men, mina herrar, det är väl så, att det är landets mest framstående jurister, som skola bekläda ämbetena inom högsta domstolen, och då får man väl taga för givet, att de, vilka såsom domare förvärvat sådana egenskaper och lagt i dagen sådana insikter i juridiken, att de uppnått dessa ämbeten, också äro våra bästa krafter på detta område. Jag tror också, att man utan vidare kan utgå ifrån att av den stora allmänheten inte en enda skulle komma att klaga över en sådan förändring. Jag för min del är övertygad om, att ordnas saken på detta sätt, så skulle vi vara ifrån den svårighet, som under så många år legat och tryckt på högsta domstolen och som föranlett den ena framställningen efter den andra till Riksdagen angående missförhållanden avhjälpande. Men då det nu är fråga om att göra en framställning till Kungl. Maj:t i ämnet på de skäl, som lagutskottet anfört, så skulle det verkligen förundra mig, om Riksdagen och i synnerhet Andra kammaren skulle vilja gå med på de vägar, som där angivits.

Efter vad jag nu sagt, borde kanske rätteligen följa, att jag yrkade avslag å utskottets hemställan, och jag tror också det är säkrast, att jag gör det, då jag kanske på det sättet kan beräkna att under den följande debatten få något svar på de an-

tydningar, jag här tillåtit mig göra, angående de åtgärder, som böra vidtagas för avhjälpan av de anmärkta missförhållandena, och vilka jag för min del tror äro de enda, som kunna leda till målet. De vägar däremot, som lagutskottet föreslagit, de komma icke att leda till målet, det skall den få se, som får leva och göra sina iakttagelser, för den händelse dessa vägar skulle komma att beträdas.

Jag tar mig alltså djärvheten yrka avslag på lagutskottets hemställan.

Herr Kronlund: Herr talman! En föregående talare har med klara siffror bevisat och styrkt riktigheten av vad han sade, nämligen att vi befinna oss i en rättsskipningens försumpning, som innebär en allvarlig fara för rättssäkerheten i vårt land, och jag ger honom fullkomligt rätt häri. Men med denna utgångspunkt förvånas jag sannerligen över det magra resultat, till vilket lagutskottet kommit.

En av de utvägar, som av utskottet förordas, är ju, såsom en föregående talare redan erinrat, en summa revisibilis. Jag får då för min del säga, att jag nu, liksom vid ett föregående tillfälle, då denna fråga var före inför Riksdagen, ställer mig mycket tveksam och tvivlande, huruvida denna sak verkligen är tillräddig. Jag skall emellertid denna gång icke ställa mig alldeles avvisande, ty det kan ju hända, att man kan komma till den övertygelsen, att det inte finnes någon annan utväg än denna.

Jag får emellertid, i likhet med den siste talaren, säga, att jag, då jag läste igenom lagutskottets betänkande och den därvid fogade reservationen, fick den bestämda uppfattningen, att en stor del av de utvägar, som herr Lindhagen i sin reservation anvisat, äro av beskaffenhet att förtjäna ett verkligt grundligt och noggrant övervägande. Han påpekar där åtskilligt, som jag får säga tilltalar mig mycket; så t. ex. förslaget om proportionell revisionsskilling. Detta förslag blev visserligen här nyss föremål för kritik av herr Petersson i Lidingö villastad, som sade, att det inte vore förenligt med vår rättsuppfattning, men jag får verkligen säga, att går man med på proportionella böter, så kan man lika väl gå med på proportionell revisionsskilling. Det ena som det andra upphäver inte alls likheten inför lagen, utan tvärtom. Herr Lindhagen har vidare påpekat behovet av bagatellmålen avskiljande, kraftigt betonat nödvändigheten av arbetsledning inom överrätterna och slutligen gjort sig till tolk även för de enligt mitt förmenande viktigaste åtgärderna, nämligen anskaffande av extra arbetskrafter för högsta domstolen och lagrådets avskaffande.

Den nu föreliggande frågan rör egentligen två olika saker, nämligen för det första avarbetande av den oerhörda arbetsbalans, som förefinnes inom högsta domstolen — vi äro uppe

Ang. snabbare rättskipning i högsta domstolen.

(Forts.)

Ang. snabbare rättskipning i högsta domstolen.
(Forts.)

för närvarande i 1,400 mål — och för det andra, sedan detta väl är gjort, att medelst lämpliga och tillräckliga arbetskrafter söka ordna det så, att vi inte få någon balans vidare. Skall nu den föreliggande balansen avverkas, så synes mig det enda möjliga sättet härför vara herr Lindhagens förslag om extra bitsittare inom högsta domstolen. Och skall man sedermera tänka på att genom införande av tillräckliga arbetskrafter i högsta domstolen för framtiden förebygga uppkomsten av ny balans, så synes mig det av herr Lindhagen anvisade medlet, nämligen lagrådets avskaffande, vara en utväg, som både kan och bör anlitas.

Lagrådet är, såsom herrarne veta, en avdelning av högsta domstolen, förstärkt med en ledamot ur regeringsrätten. Detta lagråd är och blir allt mer och mer huvudsakligen en, så att säga, lagtextgranskningskommitté. Ju mer vår lagstiftning nuförtiden blir upptagen av sociala och socialpolitiska spørsmål, ju mer måste denna lagrådets lagtextgranskning bli av underordnad natur, och tillvaron av denna lagtextgranskningskommitté eller detta lagråd kommer i många fall att innebära en ren fara för utvecklingen av dessa sociala och socialpolitiska lagstiftningsfrågor, som i större och större myckenhet komma inför Riksdagens ögon. Vidare synes det mig, att denna laggranskning, som nu skall äga rum med avseende på alla möjliga lagförslag, många gånger är ganska onödig. En hel del av dessa lagar föreslås och utarbetas av lagberedningen, och i denna lagberedning sitta våra bästa och mest ansedda jurister. Att sedan underkasta dessa lagförslag en ytterligare granskning av en sådan överrevision är både onyttigt och farligt. Det är farligt därför, att hela vårt lagstiftningsarbete därigenom rent av kan försumpas och fördröjas. Vi ha för närvarande en hel massa lagförslag under utarbetning eller redan utarbetade, och då dessa först skola gå till lagrådet, så har detta till följd, att statsmakterna under årtal få vänta på desamma.

En f. d. ledamot av högsta domstolen, presidenten Afzelius, yttrade sig i samband med behandlingen av den av oss nyligen beslutade lagen om gemensamhetsfiske, då denna fråga var före vid 1909 års riksdag, angående högsta domstolens laggranskning på följande sätt, vilket jag ber herrarne lägga märke till: »Jag kan», sade han, »inte tillbakahålla den anmärkningen, att jag tror, att laggranskningen inom högsta domstolen under senare tid stundom visat en tendens till nog mycken detaljriktighet och nog mycken subtil och minutiös kritik. Detta är icke nyttigt, ty på det sättet förloras lätt sammanhanget i ett lagförslag, om allt dylikt skall iakttagas. Det är mycket lätt för en juridiskt skolad fantasi att tänka sig alla möjliga svårigheter och förespegla alla möjliga faror, som skola kunna inträffa. Man framkallar härigenom helt naturligt en viss räddhåga, en benägenhet

att skapa former och kauteler för att möta dessa svårigheter och faror. Man betungar sålunda själva det allmänna förfarandet med former och skapar en apparat, som bliver ytterligt besvärlig. I avseende härå vill jag för min del helt öppet säga, att möjligheter, vilka i verkligheten inträffa en gång på tusen, alla sådana möjligheter, som äro övervägande teoretiska, gör man klokast i att hellre lämna helt och hållet ur räkningen. Det är bättre, om man tager en sådan möjlighet och en sådan risk, än att man betungar alla de vanliga fallen med former och försiktighetsmått, som för dem äro fullständigt obehövlige.»

*Ang. snåb-
bare rätts-
skipning i
högsta dom-
stolen.*

(Forts.)

Denna kritik av högsta domstolens lageranskning kan med allt skäl tillämpas även på det nuvarande lagrådet. Jag kan i detta avseende helt och fullt instämma med herr Lindhagen, och om Riksdagens Andra kammare skall göra något uttalande i denna så oerhört viktiga fråga, så synes det mig vara mycket bättre att följa den klara, rediga, grundliga och detaljerade framställning, som herr Lindhagen har gjort i sin reservation, än att gå med på laguskottets uttalanden.

I några punkter förefaller ju visserligen herr Lindhagen som vanligt en smula väl idealistisk, men därom vill jag inte tvista med honom. Mot en sak, som han jämväl nyss uttalade från talarstolen här, måste jag emellertid i likhet med en föregående talare inlägga en bestämd protest. Herr Lindhagen yttrade ju nämligen, att våra domstolar ofta påverkas vid sina beslut av en viss förutfattad politisk mening. Men jag tror verkligen inte, att han kan påvisa fall, där, åtminstone medvetet, en dom har fällts på grund av en förutfattad politisk mening. Det kan emellertid hända, att herr Lindhagen själv inte menar så illa, som det låter. Han menar kanhända, att människor, som stå omedelbart inför händelsernas förlopp, kunna se dem med andra ögon än de, som på avstånd och högre upp kunna betrakta det hela med en mera oförvillad blick. I så fall kan det nog finnas en riktig mening i detta uttalande, men i motsatt fall måste jag, som sagt, inlägga en bestämd protest däremot.

Jag ber att få sluta mitt yttrande med att yrka bifall till laguskottets kläm, men med användande av herr Lindhagens motivering.

Herr Widén: Herr talman, mina herrar! Det är utan tvivel en mycket viktig fråga, som nu föreligger till behandling. Av en föregående talare har framhållits och det underströks även av den siste ärade talaren, att det för närvarande råder ett verkligt olidligt tillstånd i fråga om den tid, som kräves för rättegångsmåls behandling i högsta domstolen. Jag skall därför icke för min del uppehålla mig så mycket vid detta, men jag vill dock från början säga ifrån, att det är alldeles nödvändigt att vidtaga något för att råda bot på detta tillstånd.

Ang. snab-
bare rätts-
skipping i
högsta dom-
stolen.

(Forts.)

Frågan är då, vad som skall göras. Såsom redan av den förste talaren erinrades, har lagutskottet ansett sig böra såsom olämpliga avvisa två av de förslag, som tidigare bragts å bane. Det ena är förslaget att öka antalet av högsta domstolens ledamöter utöver det nuvarande. Redan nu är, som den förste talaren framhöll, antalet ledamöter i högsta domstolen så stort, att det proportionsvis icke är så stort i *något* annat land. Av den förste talaren på västgötabänken har, med åberopande av löneregleringskommitténs förslag, framhållits, att högsta domstolen skulle kunna fördela sig på flera avdelningar med färre ledamöter i varje avdelning. I fråga om detta förslag vill jag fästa uppmärksamheten på, att samtliga sakkunniga, som förut yttrat sig om detsamma, bestämt avböjt det. Jag vill erinra om, att högsta domstolen icke endast har att fylla den funktionen att pröva och avgöra mål, utan den har även att genom det sätt, på vilket den gör detta, giva grundval för en enbetyg rättspraxis, till ledning för de andra domstolarna, och jämväl vara en i viss mån rättsbildande institution. Och därför är det så synnerligen viktigt, att högsta domstolens avgöranden bliva icke blott snabba, utan ock så grundliga, som man har rätt att fordra av en högsta domstol. Det är viktigt, att man åt den högsta domstolen i ett land erhåller all den auktoritet, som är erforderlig. Detta har också ansetts vara ytterst angeläget i alla länder i fråga om deras högsta domstolsinstanser. Jag vill erinra om, att i Danmarks högsta domstol äro ej mindre än *nio* bisittare. I Norge fordras enligt gällande lag *sju* och dessutom *en* i reserv, så att, om det blir förfall för någon av de sju, dennes plats kan fyllas. I Tyskland är det också sju. Detta för att anföra de närmast till oss belägna länderna. Detta är skälet till att utskottet i likhet med de sakkunniga, som uttalat sig i denna fråga — till de sakkunniga räknar jag dock knappast löneregleringskommittén — icke upptagit något förslag om att uppdelna högsta domstolen på flera avdelningar med färre bisittare i varje. En sådan anordning skulle alltför mycket strida mot vad man i andra länder ansett vara synnerligen angeläget, nämligen att ställa starka garantier för högsta domstolens auktoritet. Detta hindrar icke, att Kungl. Maj:t, när saken kommer dit, möjligen även kan taga detta förslag i övervägande. Utskottet har icke heller särskilt opponerat sig däremot.

När denna fråga var före hos Riksdagen förra gången — det var år 1907, såsom den förste talaren på västgötabänken erinrade — föreslogs såsom den främsta utvägen mot målens ökning i högsta domstolen att höja revisionsskillingen. Detta är det andra av de förslag, om vilka jag i början av mitt anförande yttrade, att utskottet tagit bestämt avstånd från. Detta förslag mötte då mycket starkt motstånd, speciellt i denna kammare; det var också avstyrkt av lagutskottet. Som herrarne finna, har

lagutskottet även nu tagit mycket avgjort avstånd från detta förslag. Och skälet härtill är, att utskottet vetat, att det icke hade någon som helst resonans i denna kammare. Mig synes, att man i den delen icke kan mera begära.

*Ang. snåb-
bare rätts-
skipning i
högsta dom-
stolen.*

(Forts.)

Emellertid var det ock en annan utväg, som då föreslogs, nämligen införande av en summa appellabilis eller summa revisibilis, som det också kallas, vilket innebär, att man skulle från högsta domstolen utestänga de mera obetydliga målen, vilkas tvisteföremål icke kan uppskattas till ett visst lägre penningvärde. Det belopp, som då föreslogs, var 1,000 kronor. Lagutskottet, som, liksom justitieombudsmannen, nu tillstyrkt denna utväg, har icke yttrat sig om beloppet, och detta har av reservanten, herr Lindhagen, tillräknats utskottet som ett fel. Det är väl dock riktigt att överlämna den saken att prövas av Kungl. Maj:t. Herr Lindhagen söker nu i sin reservation — och har även nyss gjort det muntligt — skrämma med att ställa i utsikt synnerligen höga belopp. Jag för min del tror icke, att man i det hänseendet behöver vara så ängslig; det lärer nog hos oss icke bliva fråga om att gå så särdeles högt. Jag vill dessutom i denna sak erinra om, att vi därför ha föredömen icke allenast, som herr Petersson i Lidingö villastad påvisade, i vår egen tidigare rätt, utan också — för att nu icke tala om de stora kulturländerna, till exempel Tyskland, som herr Lindhagen åberopat i sin reservation — i våra grannländer. Som herrarna finna på sidan 23 i utskottsbetänkandet, är en summa appellabilis satt i Danmark till 200 kronor, vilket belopp genom en lag av år 1908, som ännu ej trätt i kraft, höjts till 300 kronor och i Norge är den bestämd till 1,000 kronor, vilket belopp även bibehållits i det nya processlag-förslag, som framlagts, men ännu icke antagits. Nu vill jag vidare framhålla, vad beträffar införande av summa appellabilis, att, även om i utskottet funnos de, som livligt tillstyrkte detta förslag, utskottet dock såsom helhet hade betänkligheter däremot och förordade detta förslag såsom en nödfallsutväg. Det är därför alldeles riktigt, då reservanten, herr Lindhagen, säger, att utskottet, då det varit med härpå, har sväljt »ett beskt piller». Man var övertygad om, att detta är den enda *verkligt effektiva* åtgärd, som hittills påvisats; och man har därför fått lov att gå med därpå. Men utskottet har dock gjort det i mycket moderat form och velat bereda all den lindring mot en otillfredsställande verkan i praktiken, som är möjlig. Det har sålunda föreslagits, som herrarna finna i utskottsbetänkandet, att denna inskränkning, som helt naturligt icke kan komma i fråga med avseende på andra mål, än där tvistemålet kan uppskattas till ett visst penningvärde, bör förbindas med särskilda bestämmelser i fråga om rätten att fullfölja mål, som kunna vara av särskilt betydelsefull beskaffenhet, såsom exempelvis jordatvister; och att vidare möjlighet bör lämnas öppen att

Ang. snab-
bare rätts-
skipning i
högsta dom-
stolen.
(Forts.)

efter medgivande av Kungl. Maj:t eller någon myndighet, som Kungl. Maj:t bestämt, få draga även sådana här mindre mål under Kungl. Maj:ts prövning, när saken är av väsentlig vikt för den klagande parten, utöver det förmögenhetsvärde, den omedelbart angår. Det framgår alltså av utskottsbetänkandet, att utskottet i grunden har samma mening som reservanten, fastän reservanten säger det något starkare, nämligen att detta är en nödfallsutväg, som icke bör tillgripas, därest det finnes andra utvägar.

Beträffande för övrigt utskottets motivering i sin helhet, så förstå nog herrarna, att denna är resultatet av en kompromiss. Jag undrar, hur herrarna tänkt sig, att det skulle funnits någon möjlighet att få utskottet samlat om den motivering, som herr Lindhagen framlagt i sin reservation. Till och med den talare, som nyss före mig så varmt yttrade sig till förmån för reservationen, inlade ju en bestämd protest mot en viss del av densamma. Och jag är övertygad, att om man skulle börja närmare kalfatra densamma, skulle man nog finna, att man icke bleve nöjd därmed på än den ena, än den andra punkten. Den enda möjligheten att få igenom en sådan motivering — det gäller nu för övrigt om motiveringar i allmänhet — hade enligt min övertygelse varit, att utskottet utgjorts endast av herr Lindhagen. Då kunde det till äventyrs gått, men eljest lär det nog varit otänkbart. Utskottets motivering är, som jag framhöll, resultatet av en kompromiss och för övrigt lagd så, att där gives anvisning på alla de utvägar, som varit nämnda att kunna komma i fråga. Utskottet har visserligen yttrat sig mer eller mindre bestämt om vissa av dem. Men det har framlagt och påpekat *alla* utvägar, åtminstone i deras allmänna form, även de av herr Lindhagen berörda, till Kungl. Maj:ts övervägande.

Nu är det för övrigt så, att om denna kammare skulle besluta att antaga herr Lindhagens motivering, så skulle med det beslut, som är fattat i Första kammaren, det icke bliva någon motivering alls. Och jag undrar ändå, om det vore lämpligt att komma till Kungl. Maj:t med en skrivelse i denna fråga utan motivering. Jag får för min personliga del säga, att jag sympatiserar med många av de uttalanden, som herr Lindhagen i sin reservation gjort. Jag skulle kunna vara med om en stor del av vad han framhållit. Så fäster jag särskilt stor betydelse vid att få föreskrifter i avseende på arbetsledningen i högsta domstolen. Jag tror, att det vore synnerligen viktigt, och för min del hoppas jag livligt, att den saken kommer under övervägande. Jag har vidare beträffande lagrådet ungefär samma mening som både herr Lindhagen och den siste talaren. Jag kan dock, beträffande dennes uttalande, icke underlåta att fästa uppmärksamheten på, att det yttrande, som han citerade efter presidenten Afzelius, nog icke gick ut på, att högsta domstolens

laggranskning eller nu lagrådets skulle avskaffas; utan Afzelius avsåg nog, att arbetsmetoden därvid borde omläggas. Emellertid vore det nog rätt egendomligt, om Riksdagen nu skulle skriva och begära, att lagrådet skulle avskaffas, sedan det så nyligen blivit infört, och det just på grund av en önskan från Riksdagens sida, som därvid avsåg att vinna just den sakkunniga granskning av lagförslag, som lagrådet nu lämnar. Det skulle, säger jag, man må ha vilken mening som helst i frågan, se mycket egendomligt ut att ut hos Kungl. Maj:t begära lagrådets avskaffande. Vidare vill jag säga, att jag även sympatiserar med reservantens förslag att provisoriskt anställa extra bisittare i högsta domstolen under den tid, som är behöfligt för att avarbeta den nu föreliggande balansen. — Men, mina herrar, detta må vara min personliga mening; nu, då det gäller för Riksdagen att hos Kungl. Maj:t anhålla, att han måtte taga denna sak i allvarligt övervägande, kan icke i motiveringen givas uttryck åt vars och ens speciella mening. Man måste åstadkomma en sanmanjämkning av dem. Det är det, som jag för min del varit med om i utskottet; och det är nödigt även för Riksdagen.

*Ang. snab-
bare rätts-
skipning i
högsta dom-
stolen.*
(Forts.)

Jag vill till sist i anledning av det avslagsyrkande, som framstälts, erinra om, hur saken nu verkligen ligger. Här är framhållet, och jag vill upprepa det, att balansen av mål i högsta domstolen, som år 1910 var 683, år 1911 stigit till 1,185 och nu vid detta årsskilte beräknats uppgå till 1,430; detta av revisions-saker. Därtill komma alla andra mål, så att den balans, som vid förra årets slut föreligger, kan skattas till 2,000 mål. Jag vill tillika erinra om, att härmed följer, att målen komma att ligga mycket länge i högsta domstolen. Det har redan förut framhållits, att medeltalet är två och ett halvt år för vanliga revisions-saker. Om man går igenom de senaste prejudikatsamlingarna — jag har själv senast i morse gjort det — så finner man, att en stor del av där refererade mål tagit över tre år; jag fann t. ex. i det näst sista häftet, tror jag det var, ett mål, där det förflutit ungefär fyra år mellan målets avgörande i hovrätten och dess avgörande i högsta domstolen. Det är ju alldeles tydligt, att detta förhållande innebär ett oeffterrättlighets-tillstånd, som man icke under några omständigheter är försvarad med att låta vara som det är. Det är efter mitt förmenande därför alldeles omöjligt och otänkbart, att, när dessa förhållanden nu bringats inför Riksdagens ögon, Riksdagen då säger, att den ingenting vill göra däråt. Det är verkligen så, att detta dröjsmål med avgörande av speciellt de civila målen i högsta domstolen är för det ekonomiska livet i landet synnerligen bekymmersamt. Det är obestriddligen riktigt, som utskottet säger, att den *»oerhörda långsamheten i rättsskipningen i högsta instansen måste anses vara en verklig olycka för rättstillståndet i landet.»* Åtgärder till bot mot det onda måste nödvändigt

Ang. snab-
bare rätts-
skipning i
högsta dom-
stolen.
(Forts.)

vidtagas, och Riksdagen är icke under några omständigheter försvarad med att låta saken vara, och då man nu skriver till Kungl. Maj:t, synes det också böra vara oefftergivligt att icke komma med en naken skrivelse, utan man får väl ändå lov att, som lagutskottet gjort, upptaga de förslag, som äro framställda och som Kungl. Maj:t sedan får taga under närmare öfvervägande. Bland dessa, det vill jag än en gång erinra, lärer även införande av en summa revisibilis såsom en nödfallsutväg få lov att tagas under allvarlig omprövning.

Det är på dessa grunder, som jag, herr talman, ber att för min del få yrka bifall till utskottets framställning sådan den föreligger, och det gör jag, oaktat jag på många punkter mycket sympatiserar med reservanten. Min övertygelse är också, att reservanten genom att bifoga denna grundliga och genomgående reservation verkligen gjort det blivande arbetet på detta område stort gagn, vare sig det nu blir en sakkunnig eller en kommitté, som kommer att utföra detsamma. Jag ser i reservationen så att säga ett närmare utförande på vissa punkter av de utav utskottet helt naket uppräknade förslagen, om än på vissa punkter ett annat betraktelsesätt än utskottets gjorts gällande. Och jag är övertygad om, att, därest det blir en skrivelse i ämnet, Kungl. Maj:t icke skall underlåta att taga hänsyn också till reservationen.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Widén förenade sig herrar *Rune, Jansson* i Eds-
bäcken och *Olsson* i See.

Herr vice talmannen D. Persson: Herr talman, mina herrar! Jag kan väl förstå, att våra jurister tycka det är något djärvt av oss lekmän och allmogerepresentanter att uppträda i en fråga som denna, men saken rör dock lekmännen och allmänheten i mycket hög grad, och därför kanske det kan vara gott att få höra några ord från olika delar av landet uttalas även av dessa allmogerepresentanter. Det finns dessutom ännu en anledning, varför jag utan fruktan uppträder i denna fråga. Jag vill nämligen erinra herrarna därom, att 1901 bjödos vi på ett förslag från Kungl. Maj:t, som innefattade en höjning av revisionsskillingen från 100 kronor till 300 kronor. Det var huvudsakligen allmogerepresentanter, som då uppträdde och åstadkommo, att Andra kammaren avslög förslaget, såvitt jag minnes rätt. Första kammaren antog förslaget om 300 kronor, varefter det kom till sammanjämkning, därvid revisionsskillingen bestämdes till 150 kronor. Då ansågs det nog också lika djärvt, som det nu gör, det förstår jag väl, men det var dock på grund av lekmännens inlägg, som revisionsskillingen då inte blev höjd till 300 kronor. I lagutskottets yttrande heter det: »Härvid vill dock utskottet ytterligare betona, att det i Kungl. Maj:ts

ovannämnda proposition till 1907 års Riksdag upptagna förslaget att höja revisionsskillingen enligt utskottets förmenande icke bör ifrågakomma. Over huvud taget torde förmågan att gälda revisionsskillning icke kunna anses vara en rättvis grund för bestämmande av de fall, då part i rättegång bör få till högsta instans fullfölja sin talan.» Ja, så säger lagutskottet nu och det med rätta, men 1901 var det endast ett justitieråd, som framhöll just faran av en sådan höjning, och framhöll, att den i betänklig grad inkräktade på likheten inför lagen.

Nu föreligger emellertid icke något förslag om höjning av revisionsskillingen, utan nu har man hittat på något finare, nämligen så kallade summa revisibilis. Det skall bli fråga om målens — vad skall jag säga — valör, det vill säga att målet skall gälla ett visst penningbelopp. Såvitt jag kan finna, har utskottet uttalat sig till förmån för, att mål, som icke ha ett visst värde, till exempel ej över 1,000 kronor, icke skola få fullföljas i högsta instans. Jag är den förste att erkänna, att det kan finnas verkliga bagatellmål, som aldrig skulle fullföljas i högsta domstolen, ja, som helst aldrig borde förekomma vid någon domstol. Men det är dock härvid att märka, att vad som för den ene är en bagatell, kan för den andre vara nästan en hel förmögenhet och sålunda för honom ha ofantligt stor betydelse.

Jag är sålunda icke så säker på, att detta är frågans rätta lösning, och jag tror, att det skulle vara nyttigt, om vi finge tid att tänka på denna sak under ett års tid. Jag medgiver visserligen, att det ligger stor sanning i vad herr Petersson i Lidिंगö villastad yttrade, nämligen att högsta domstolen befinner sig i nödläge och att fara föreligger för rättsskipningens försunpande. Men ändå större fara skulle det vara, om den rättssökande allmänheten skulle finna, att den genom ett Riksdagens beslut skulle komma i nödläge, så att den icke skulle vara i tillfälle att åtnjuta den högsta rätt, som man kan fordra i vårt land.

Nu förefaller det mig, som om man skulle kunna anlägga en mycket praktisk synpunkt på denna fråga, och den synpunkten är nog också i någon mån redan beaktad, nämligen att när arbetsbördan ökas, så ökar man arbetskraften. Men man bör också tänka på en annan arbetsfördelning. Och det är det senare, som jag tror bör vara den rätta vägen härvidlag. Nu säger visserligen såväl utskottet som justitieombudsmannen och herr Petersson, att genom inrättande av flera avdelningar äventyras rättsskipningens enhet. Ja, det kan nog vara sant, det vill jag icke förneka, men jag tror dock icke, att den faran är så stor, som om medborgarnas rättighet att få sina rättsärenden upptagna till enhetlig behandling på något sätt skulle inskränkas genom något penningstreck. Det synes mig, som om vi verkligen borde söka efter några mera ideella synpunkter än

*Ang. snab-
bare rätts-
skipning i
högsta dom-
stolen.*
(Forts.)

*Ang. snab-
bare rätts-
skipping i
högsta dom-
stolen.*
(Forts.)

den, att penningen ovillkorligen skall vara den måttstock, som bestämmer ingången till den högsta rättvisans tempelgård, såsom förhållandet ju här i alla fall skulle bli. Den ene kan tycka, att 1,000 kronor är en småsak, för den andre återigen kan det betyda ofantligt mycket. Man borde försöka hitta på någon annan måttstock för detta.

Med den väg, som herr Persson i Stallerhult förordat, nämligen att inskränka antalet justitieråd på varje avdelning från 7 till 5, kommer man visserligen till, att det blir flere avdelningar, men jag har dock så stort förtroende till ledamöterna i högsta domstolen, att jag icke tror, att enhetligheten i rättsskipningen därigenom skulle äventyras. Det förefaller mig underligt, att man, då arbetsbördan ökas, icke tänker på möjligheten att genom arbetsfördelning vinna rättelse. I detta fall synes det mig, att man bör anlita den vägen. Vad skulle man säga, om till exempel en lantman, då hans arbetsbörda ökas, skulle tänka som så: jag har mycket större skörd i år än i fjol, och min skörd ökas år efter år; jag måste nu överlägga om, vilka tegar, som skola stå oskördade? Bör han icke i stället tänka som så: hur mycket folk behöver jag ytterligare eller vilken arbetsfördelning skall jag införa för att få min skörd bärgad? Man kanske tycker, att detta exempel icke är så träffande, men jag tror dock, att man bör anlägga den synpunkten på frågan.

Nu har ju reservanten, herr Lindhagen, framfört en hel del synpunkter, som synas mig beaktansvärda, och vilkas värde jag tror ingen vill förneka, men han har också kommit med en del saker, som jag icke kan ansluta mig till, och jag tror, att ingen av de talare, som yttrat sig, skulle vilja i sin helhet ansluta sig till hans förslag.

Jag kan sålunda icke komma till någon annan slutsats, än att vi verkligen göra klokt i att, oaktat arbetsbördan är så stor i högsta domstolen, uppskjuta frågan på ett år, för att vederbörande skall kunna taga i övervägande, om den icke kan lösas på ett lyckligare sätt, än att det skall vara dessa penningvärdet, som skola vara avgörande och i alla fall i mer eller mindre grad spela in. Innan jag hört någon lyckligare lösning framföras eller andra synpunkter anläggas än de, som hittills framkommit, så nödgas jag, herr talman, förena mig med herr Carl Persson i hans yrkande.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman, mina herrar! Herr vice talmannen uttalade den farhågan, att juristerna skulle finna det djärvt av lekmännen att våga uppträda i denna fråga. Jag är övertygad om, att detta var en mycket obefogad och ogrundad farhåga. Tvärtom äro nog alla ense därom, att denna fråga i hög grad rör oss alla, icke juristerna i främsta rummet, utan framför allt den stora allmänheten, som behöver få rättvisa

skipad. Ja, jag menar, att alla, vilket yrke, vilket stånd, vilket parti de än tillhöra, borde vara intresserade av, att rättsskipningen i vårt land icke blir försumpad. Och såsom förut under debatten framhållits, är det just den frågan det här gäller.

Herr vice talmannen ansåg, att ett års betänketid skulle vara behöfligt, innan vi fattade beslut. Jag vill då till en början erinra om, att denna fråga under de sista 20 åren gång på gång varit föremål för överläggningar och överväganden både inom och utom Riksdagen. Alldeles oförberedda stå vi således icke inför densamma. Vidare vill jag erinra därom, att justitieombudsmannen ej blott i år, utan även i fjol skrivit till Riksdagen om denna sak. Han avslutar framställningen därom i 1912 års ämbetsberättelse på följande sätt: »Jag väcker för tillfället icke något förslag i ämnet. Syftet med den av mig nu lämnade redogörelsen har allenast varit att *förbereda* Riksdagen på nödvändigheten därav, att ytterligare åtgärder varda vidtagna för undanröjande av här berörda missförhållande; och har jag samtidigt ansett mig böra framhålla den i min tanke enda möjliga utväg, som härutinnan står till buds.» — Han menar därmed stadgande av en summa revisibilis. — »Jag vill till sist betona», säger han slutligen, »att 1907 års Riksdag förklarat sig under vissa förutsättningar kunna använda denna utväg. Att dessa förutsättningar nu äro för handen, kan enligt min mening icke förnekas.» Nu säger herr vice talmannen beträffande förslaget om en summa revisibilis, att han vill hava mera ideella synpunkter, efter vilka denna sak skulle avgöras, än endast penningvärdet. Det ligger något berättigat i den invändningen, men det berättigade däri har redan lagutskottet tagit hänsyn till. Utskottet säger nämligen, att det vill »framhålla, att nu ifrågasatta begränsning av fullföljdsrätten, som uppenbarligen endast kan komma till användning i fråga om sådana mål, där tvisteföremålet kan uppskattas till något visst penningvärde, bör förbindas med särskilda bestämmelser i fråga om rätten att fullfölja mål, som kunna vara av särskilt betydelsefull beskaffenhet, såsom exempelvis jordatvister», och så bör det även öppnas »möjlighet att, efter särskild prövning av någon därför lämpad myndighet, få fullfölja talan även i sådana fall, då avgörandet har betydelse utanför den föreliggande saken eller, när denna är av väsentlig vikt för den klagande parten, utöver det förmögenhetsvärde den omedelbart angår.» Således har man tänkt sig, att med denna begränsning skulle kunna förbindas möjlighet att göra undantag i de fall, där det kan vara påkallat, och det är icke meningen att strängt och undantagslöst hålla på den ifrågasatta begränsningen av fullföljdsrätten.

Herr vice talmannen sökte belysa sin mening genom ett exempel. Han talade om en lantman, som hade flera tegar att skörda, än han kunde hinna med, och undrade, om det vore

*Ang. snab-
bare rätts-
skipning i
högsta dom-
stolen.*

(Forts.)

Ang. snab-
bare rätts-
skipning i
högsta dom-
stolen.

(Forts.)

klokt av den lantmannen att låta vissa tegar ligga obärgade, och om det inte vore bättre, att han skaffade sig mer skördefolk. Då herr vice talmannen trodde, att detta exempel i viss mån kunde äga tillämpning på detta fall, undrar jag ändå, om icke hans vanliga kvickhet den gången övergav honom. Ty icke kan man väl rimligtvis jämföra efterfrågan och tillgången på armar för skörden med efterfrågan och tillgången på personer, lämpliga att sättas in i högsta domstolen.

Utan att nu inlåta mig på några detaljer, ber jag att slutligen få rikta en varm vädjan till mina kamratar i kammaren att icke längre skjuta upp avgörandet av denna synnerligen frängande reform. Det kan nog hända, att de, som varit nog lyckliga att icke behöva processa, ej riktigt förmå sätta sig in i vad det vill säga att nödgas vänta i tre, fyra, ja, fem år på att få erkänt, vad som synes vara ens solklara rätt. Det är inte nog med att det för den väntande känns ohyggligt bittert att sålunda nödgas i årtal finna sig i att orättvisan triumferar, utan det kan också hända, att en sådan väntan på rätten för mången innebär förluster, vilka undandraga sig uppskattning. Det är alldeles säkert, mina herrar, att det i vårt land finnes personer, som nödgas vänta så länge på sin rätt, att deras rätt blir illusorisk. Det är ett missförhållande, som kan avhjälpas och bör avhjälpas. Frågan gäller nu, om vi vilja uttala oss för, att det skall avhjälpas snarast möjligt. Beträffande medlen att nå detta mål kunna naturligtvis meningarna växla, och de ha också växlat. Men nu är det på tiden att rikta en anhållan till Kungl. Maj:t att taga de ifrågasatta medlen under övervägande och se till, om icke något effektivt steg kan tagas redan till nästa år. Något annat innehåller icke lagutskottets förslag. Lagutskottet har utmönstrat ett par av de ifrågasatta medlen såsom icke ägnade att komma i fråga, men för övrigt giver utskottets förslag en ganska vidsträckt frihet åt Kungl. Maj:t. Jag kan icke se, att Riksdagen binder sina händer genom att avlåta en skrivelse i överensstämmelse med detta förslag. Ty om mot förmodan Kungl. Maj:t skulle komma med ett förslag, som icke är byggt på riktiga grundsatser, så har ju Riksdagen kvar sin slutliga prövningsrätt. Avslår kammaren nu utskottets förslag, så måste detta uppfattas som brist på intresse för att den, som *har* rätt, också i rimlig tid *får* rätt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Persson i Norrköping: Min ärade namne, herr Persson i Stallerhult, syntes, såvitt jag uppfattade hans anförande rätt, vara i huvudsak överens med herr Lindhagen i vad denne framhåller i sin reservation. Den väsentligaste anmärkningen, han gjorde mot denna reservation, var den brist, som han ansåg

den lida av därutinnan, att i reservationen i fråga icke förordades den utvägen, att man skulle kunna förändra högsta domstolen, så att avdelningarne där inom kunde bestå av färre ledamöter än nu. Det var blott denna brist, som gjorde, såvitt jag fattade herr Persson rätt, att han ställde sig tveksam till, huruvida han skulle gå med på herr Lindhagens reservation eller icke; och vid detta val stannade han slutligen vid att yrka rent avslag. Men jag kan icke finna annat än att detta yrkande är inkonsekvent. Då herr Persson i Stallerhult och alla övriga talare här erkänt, att i rättsskipningen något bör göras och göras snart, för såvitt icke den nu föreliggande osäkerheten skall bli större, så förefaller det mig, som om konsekvensen bjöde, att man bifölle herr Lindhagens reservation.

*Ang. snab-
bare rätts-
skipning i
högsta dom-
stolen.
(Forts.)*

Nu har det sagts, att om denna reservation bifölles av denna kammare, så bleve resultatet det, att den skrivelse, som går till Kungl. Maj:t, blott kommer att bestå av utskottets kläm, enär Första kammaren bifallit utskottets hemställan med dess motivering, medan däremot Andra kammaren således skulle besluta att bifalla herr Lindhagens framställning. Men däri kan väl icke ligga något väsentligt ont, ty man kan icke neka till, att Kungl. Maj:t vid utarbetandet av sitt förslag är skyldig att taga hänsyn till de meningar, som uttalats, även om de icke åtfölja Riksdagens skrivelse till Kungl. Maj:t. Jag yrkar sålunda, i överensstämmelse med denna min äskådning, bifall till herr Lindhagens reservation.

Gent emot herr Persson i Tällberg, som uttalade starka farhågor för att gå med på summa revisibilis, vill jag erinra om, att denna summa revisibilis dock är genomförd i de flesta länders lagstiftningar, såsom i Tyskland, där den är 4,000 mark, i Österrike, där den uppgår till 1,000 kronor, och i Norge, där den är 1,000 kronor o. s. v. Det är ju självfallet, att för den, som vill processa, är denna summa revisibilis icke något angenämt, ty därigenom inträffar ju, att en del mål, som blott röra sig om ringa belopp, icke gå till högsta domstolen. Men, såsom det nu är, att alla mål få gå dit, blott man kan erlagga revisionskillingen av 150 kronor, så inträffar det nog i många fall, att en del mål, som icke äro värda att gå till högsta domstolen, gå dit, många gånger blott i det syftet att få utslaget fördröjt. Om det nu kan göras något för att hindra ett dylikt utslag av processlystnad, så lärer väl icke rättsskipningen lida något därav utan tvärtom.

Jag skall emellertid icke uppehålla mig längre vid denna fråga, utan vill inskränka mig till att yrka bifall till herr Lindhagens reservation.

Herr Åkerman: Herr talman, mina herrar! Då alla de synpunkter, som äro förtjänta av beaktande i denna fråga, redan

*Ang. snab-
bare rätts-
skipning i
högsta dom-
stolen.*

(Forts.)

blivit utförligt omnämnda och tiden är långt framskriden, skall jag icke närmare ingå på det föreliggande ämnet. Jag begärde ordet för att framställa ett yrkande, som icke förut under debatten gjorts. Det förefaller mig nämligen, att alla kammarens ledamöter äro ense om, att något måste göras för att få ett slut på det bedrövliga tillstånd, som för närvarande råder med denna anhopning av mål i högsta domstolen. Meningarna gå emellertid isär beträffande motiveringen till den blivande skrivelsen. Det har uttalats bekymmer från lantmannabåll beträffande särskilt en del av utskottets motivering, nämligen att man där skulle giva på hand att i framtiden acceptera en bestämmelse om summa revisibilis. Andra ha uttalat farhågor i andra riktningar. Men det är väl ändå den saken, som väckt mest bekymmer, att man i dag skulle binda sig för införande av summa revisibilis. Det har visserligen framhållits, att man icke gör detta genom att underskriva lagutskottets utlåtande. Men hur det nu är, så står det dock fast, att man i viss mån skall finna sina händer bundna för framtiden, om man utan reservation skriver under utskottets hela motivering.

Vidare är det väl så, att andra synpunkter, som icke vunnit gehör i lagutskottet, dock kunna finnas beaktansvärda. Jag vill särskilt erinra om herr Carl Perssons i Stallerhult yttrande, då han som en utväg tänkte sig, att man skulle kunna i större utsträckning, än som hittills varit fallet, rubricera mål i högsta domstolen såsom femmannamål och på det sättet med bibehållande av det nuvarande antalet ledamöter i högsta domstolen i alla fall få ett hastigare slut på målen, eftersom fem ledamöter skulle i många fall vara tillräckligt, där det nu behövs sju. Jag har ofta tänkt på detta och jag har aldrig kunnat förstå de sakkunnigas motvilja att inskränka ledamöternas antal i högsta domstolen. Det är många mål där, som äro av den beskaffenheten, vågar jag säga, att det är ett rent spektakel, att sju framstående jurister skola tagas i anspråk för att avgöra dem. Många gånger måste det vara tillräckligt och mer än tillräckligt med fem ledamöter. Man borde väl kunna finna någon utväg att fördela målen så, att man oftare än nu kunde handlägga målen med bara fem ledamöter. Jag tror icke, att den svårigheten skall vara oöverkomlig. Jag vill också ansluta mig till vad herr Kronlund framhöll, nämligen att det vore mycket önskvärdt, att man avskaffade lagrådet. Jag skall icke närmare upprepa hans skäl, men jag finner den åtgärden vara mycket lämplig och välbehöfvig, och vidtager man den, får man tre ledamöter till i högsta domstolen.

Jag kan icke ansluta mig till dem, som anse, att herr Lindhagens uppslag om revisionsskillningens utmätande efter vederbörandes förmögenhet skulle vara någonting så revolutionärt och ologiskt. Tvärtom, då man erkänner, såsom herr Petersson

i Lidingö gjorde, att revisionsskillningens uppgift är att lägga en smula kapson på dem, som ha lust att springa till högsta domstolen med allt möjligt, då man erkänner, att revisionsskillningen tillkom för att stävja denna lust, får man väl också medge, att det fordras kraftigare medel för att stävja deras lust, vilka ha fullt upp med pengar, än deras, som ha mindre med pengar. Nog är det logiskt sålunda. Jag erkänner dock villigt, att när jag först hörde förslaget, tänkte jag: ja, det här är då en fullständig omstöpning av alltsammans; men ju mer man tänker på det, dess mer tycker jag, att uppslaget är värt att taga vara på.

Ang. snabbare rättskipning i högsta domstolen.
(Forts.)

Det är också en annan sak i herr Lindhagens reservation, som jag tycker, att man icke alldeles skall avvisa med en axelryckning, såsom en ärad talare här gjorde. Jag syftar på hans uttalande, att man bör tänka på, om det icke skulle kunna gå för sig att bestämma en tid, inom vilken målen i överdomstolarna skulle vinna handläggning. Vad nu högsta domstolen beträffar, är det ju otänkbart att göra något sådant nu, medan herrarna däruppe sitta med mål upp över öronen, utan en sådan sak kan ju icke komma ifråga, förrän balansen avarbetats, men när den lyckliga dagen randas, då tror jag sannerligen, att det kunde vara någonting att tänka på att införa en sådan bestämmelse för att hindra nya ledsamheter i samma väg som nu.

Nu är det sagt från samma ärade talare, som kritiserade detta, att det skulle kunna föranleda till slarv och att en domare icke gärna skulle vilja komma i det predikamentet att ha en viss tid utsatt, inom vilken utslaget skulle falla. Ja, men det är ju precis detsamma som alla landets underdomstolar äro utsatta för. För att till exempel bara tala om häradsrätterna, så är ju i lagen föreskrivet, att alla mål, som äro handlagda vid ena sammanträdet och då överlämnas, *skola* avdömas 4 veckor därefter. Hinner man icke, får man taga nätterna till hjälp, det är ingenting vidare med det. Därför tror jag, att man kan tänka på även detta uppslag från Lindhagen, och icke genast säga: det där är omöjligt. Men jag upprepar, vad jag sagt, att förrän balansen är borta, går det ju icke.

Det har också talats om att inskränka rätten till ny bevisning i högsta domstolen. Jag skall icke närmare inlåta mig härpå, man jag vill blott säga, att mig förefaller det, som om en dylik föreskrift skulle i praktiken i många fall bliva en död bokstav. Och jag vädjar till herrarne, om det verkligen kan vara lämpligt att hindra en samvetsgrann domare från att utleta sanningen även i högsta instansen.

Mina herrar, det är så mycket i denna fråga att tänka på, och man kan icke begära, att kammaren, då yrkandet icke går ut på något annat än att Kungl. Maj:t skall taga i övervägande, om saken kan hjälpas, skall binda sig vid den ena eller andra

Ang. snabbare rättskipning i högsta domstolen.
(Forts.)

utvägen. Kungl. Maj:t får ju taga under omprövning alla de ytt-randen, som äro framförda här i kammaren. Han får även ta under omprövning allt, som är sagt förut i denna fråga, och så välja ut de remedier, om vilka han kan veta, att dessa saker måste man dock kunna enas om. Ett blivande förslag kan väl i varje fall läggas så, att det går att skära bort någonting, utan att allt skall därmed falla. Med ett ord, jag tror icke, att man bör binda sig här, utan lämna Kungl. Maj:t fria händer, och därför skall jag tillåta mig att framställa det yrkandet, herr talman, att kammaren ville bifalla lagutskottets hemställan men med ogillande av motiveringen.

Herr Lindhagen: Jag skall endast be att få yttra några ord. Jag vill då först säga, att jag finner det sista av herr Åkerman framställda yrkandet, om bifall till utskottets hemställan men med ogillande av motiveringen, något egendomligt. Jag hade trott, att han skulle komma med det yrkandet, att man skulle bifalla utskottets hemställan utan att anföra någon viss motivering. Detta vore nämligen ett sätt och kan hända det enda, som situationen kan göra möjligt.

Jag vill för övrigt säga, att, ifall man verkligen i en sådan här fråga vill komma fram till nya grunder, som skapa både rättvisa och avhjälpa missförhållandena, är det av ganska stor vikt i alla fall, att det blir ett slags votering eller tydliga ut-talanden om dessa frågor i denna kammare, så att man får se, huruvida det står något folk bakom dessa föreslagna åtgärder eller ej. När man så där helt och hållet avbördar sig en fråga, så att man ej kan se, om det finnes några fler än de, som talat för saken, bakom densamma, ja, då lägger man saken helt och hållet i händerna på de jurister, som i sista hand, i kommissionen och justitiedepartementet, skola handlägga dessa frågor, och inför dem — även om det finnes en eller möjligtvis en och annan av dem, som kunna vara med därpå — komma dessa nya synpunkter, det vet jag, absolut till korta, just därför att man icke vet och icke fruktar, att det står något avsevärt antal röster i Riksdagen bakom denna sak. Ja, jag har endast velat fram-hålla detta.

Herr Widén har nu givit reservationen ett ytterst ampelt vits-ord, nästan så välvilligt, att man skulle kunna tro, att den går in i utskottets betänkande, och jag får tacka honom utomordentligt för det välvilliga omnämmandet, men det kvarstår i alla fall två grundväsentliga skiljaktigheter. Den ena är beträffande den pro-portionella revisionsskillingen, som utskottet har varit så betänk-sam inför, att utskottet, på samma gång det uppräknar alla andra projekt, dock uteslutit — med avsikt, det vet jag — allt, som rör detta förslag, som dock är en av reservationens hörnstenar. Nu sade herr Petersson i Lidingö, att det strede mot vår rätts-

uppfattning, att icke alla skulle betala lika i sådana fall, oavsett förmögenhetsförhållanden. Då får jag säga, att det är en ovanligt dålig rättsuppfattning vi ha i det här landet. Jag tror dock snarare, att rättsuppfattningen härvidlag är just den, som kommit till uttryck i detta mitt förslag, och det helyses bäst därutav, att Andra kammaren alltid har varit emot att höja revisionsskillingen. Och varför? Jo, därför att den skulle drabba orättvist olika förmögna genom att alla skulle betala samma belopp. Bakom detta ligger just en uppfattning, som sammanfaller med den, som jag framställt i mitt förslag, att de skulle betala efter som de ha råd till. Jag tror alltså, att herr Petersson i Lidingö i detta avseende varit fullständigt vilse.

Den andra saken, som icke fått utskottets och icke heller de föregående talarnes obetingade bifall — det är också en ofantligt viktig sak — är förslaget om inrättandet av en arbetsledning, och detta särskilt på det sättet, att målen i de högre instanserna skola avgöras på viss tid efter sedan de ha inkommit. För lösningen av själva frågan om arbetsledningen och hur den skall anordnas, så att ingen balans uppkommer, har jag redan år 1905 kämpat. Det här nya specialförslaget har gjort målens snabba avgörande till ett gemensamt intresse för alla domstolsledamöterna. Det sista är icke min uppfinning, utan det är ett förslag, som jag här återgivit efter den skribent, som har skrivit i Sydsvenska Dagbladet, och vars uppslag så fulländar min tanke, att jag nästan finner det vara Columbi ägg. Herr Petersson i Lidingö kallade det bara för from barnatro att omfatta detta förslag. Ja, då är det allt stora barn i Lidingön i stället, om vi icke förstå i alla fall, att en domare, liksom alla andra människor, arbetar raskare och gör undan sina göromål fortare, om han har ett nödtvång bakom sig, än om det är helt och hållet överlämnat åt domarne själva att använda fyra timmar om dagen, hur de vilja, sova eller vara vakna. Under sådana förhållanden sover man gärna, det är mänskligt. Är man däremot tvungen att vara färdig, håller man sig vaken och slarvar icke. Det är en gammal historia, att det icke slarvas vid några domstolar så mycket som vid de minsta rådstuvurätterna, och detta därför att de ha för litet att göra, men där man är överhopad med arbete, där slarvas vida mindre, där utföras sakerna bättre, ty där blir arbetsenergien satt i rörelse, och det blir inte på samma sätt, som när det soves.

Ja, så är det också en viss skiljaktighet mellan lagutskottet och reservationen i fråga om summa appellabilis. Jag har framhållit, att lagutskottet icke har sett denna fråga i ögonen. Det har icke gjort klart för sig, om verkligen frågan skulle bliva löst genom att införa summa appellabilis. Nu säger herr Widén själv, att det förstå väl herrarne, att det kan icke bli fråga om att gå så synnerligen högt. Ja, om man inte gör det, så kunna

*Ang. snab-
bare rätts-
skipning i
högsta dom-
stolen.*

(Forts.)

Ang. snabbare rättskipning i högsta domstolen.

(Forts.)

herrarne vara alldeles övertygade om, att den saken icke hjälper särdeles mycket, något visserligen, men icke på långa vägar så mycket som behövs.

Jag vill endast säga några ord till sist — det var egentligen därför jag begärde ordet — med anledning av herr Peterssons i Lidingö yttrande om vad jag sagt på ett ställe om domarne. När man ser, att det hotar att genomföras en rättsprincip, som kan bliva äventyrlig för parter just med hänsyn till domareståndets beskaffenhet, kan det icke hjälpas, att man måste säga ifrån, för att icke denna äventyrlighet skall gå utöver de parter, varom det är fråga. Och därför har jag, som jag tror, i mild form framhållit detta på en liten efterpunkt på sidan 31, vilket emellertid utlades av herr Petersson i Lidingö på ett sätt, som visar, att han icke alls förstår, vad som ligger bakom detta. Han förvandlade detta fortfarande, såsom man gjort förut, till en anklagelse mot hela Sveriges domarekår, och herr Kronlund instämde delvis, för den händelse att reservanten möjligen icke hade menat någonting annat än vad han menade. Det där är en gammal historia, det är icke något nytt för i dag, men det är i alla fall, herr Petersson i Lidingö, så att domarne icke äro några avgudabilder, som man sätter upp på en plattform och som sedan fungera efter vissa mekaniska lagar till fullkomlig belåtenhet, utan de, som alla andra människor, ha kommit till sitt ämbete därför att de sökt skaffa sig sin utkomst och därför att deras föräldrar haft råd att låta dem studera, och så ha de valt domarebanan, på samma sätt som man vanligen väljer prästämbetet. Det är sällan verklig kallelse, som för dem till dessa ämbeten. När en person sålunda kommer till ett domareämbete för att därav ha sitt levebröd — och ett ganska bra levebröd för resten — är det klart, att han för med sig alla de åskådningar, som hystes av hans omgivning och i vilka han levat och uppfostrats. Människorna se olika på dessa ting, allt efter som deras omgivning varit, och då kan man icke begära, att en domare skall vara okänslig för sina stämningar, ty då vore han en maskin och en oduglig sådan, utan han måste ta intryck av sin sociala åskådning, och det gör han också.

Jag skall omnämna ett exempel härpå. Det finnes i fråga om ett rätt aktuellt spörsmål två olika åskådningar i landet. För den ena äro kronans processer för att återbörda sina egendomar eller skydda sina donationer någonting av det allra orimligaste, man kan tänka sig. Var dessa anspråk komma fram, böra de slås ned. Detta är synpunkten hos alla dem, som sitta inne med kapitalet, som ha aktier själva eller vars släktingar ha aktier i företag, som ha vinning av plundringen av kronans egendom, eller vilka röra sig i sådana omgivningar, som ha denna uppfattning i stort sett. Å andra sidan stå de, som icke röra sig i dessa kretsar, och vilka ha den uppfattningen, att kronans egen-

dom måste bevaras och återhållas till kronan. Nå, så kommer detta spörsmål slutligen till domarnes avgörande, så att det skall dömas i saken. Kan detta då ske efter tydlig lag, är saken klar; då kommer den att ha sin gilla gång, och då rättar man sig efter bestämmelserna. Men det finnes så ofantligt många fall, då den formella rättsgrunden är mera svävande, och då dömer man mera efter sin personliga uppfattning, och det är oskäligt att framställa anspråk på att domaren fullkomligt skall döda sin personliga åskådning. I det här omnämnda fallet resonera anhängarne av den privatkapitalistiska juridiken så: »vi måste göra allt vi kunna för att hindra, att personer fråntagas sina egendomar, som de innehåft, kanske i långa tider». Nästan hela domarekåren har denna uppfattning, varför den blir upprörd av sådant, och det i god tro, därför att det är den rättsuppfattning, som den fått på grund av sin sociala ställning, och då dömer den därefter. Andra åter säga, att det är en bra sak, att kronan får igen sin egendom, ty då få alla gagn av den och ej blott en privilegierad klass.

Jag tror, att det är farligt att utgå från den ståndpunkten, att domarne, bara därför att de fått sina domarebefattningar, också äro ofelbara vid utövningen av desamma. En rättegångsordning måste framför allt också ta hänsyn till, att det är på domarne, som skola tillämpa rätten, det ytterst hänger, och att lagarne icke kunna göra så synnerligen mycket i många fall, utan att det är ytterst på domarnes avgöranden, som det beror, vilken rättvisa, som skall uppstå i landet. Utgår man då från det faktum, att större delen av domarekåren rekryteras bland den välsituerade delen av befolkningen och att den skall döma även över dem, som icke äro från dessa kretsar, och även i sociala frågor, om vilka står strid, men anser likväl, att det icke behövs någon kontroll eller urskiljning på domarnes gärning, då blir en efter sådana grunder uppbyggd rättsordning icke alls någon rättsordning, utan ofta någonting, som är raka motsatsen. Detta måste hållas noga i sikte, och man måste komma ihåg och tänka på, att domare icke äro mer än människor, som alla andra.

Herr Widén: Herr talman! Jag begärde egentligen ordet med anledning av det yrkande, som framställdes av herr Åkerman. Men medan jag nu har ordet, vill jag till en början yttra mig om ett par punkter i den siste ärade talarens reservation, i vilka efter hans mening lagutskottets motivering alldeles speciellt skulle skilja sig från reservationen. Den ena punkten var rörande införande av progressiv revisionsskillning, vilket han tänkt sig på ett helt annat sätt än lagutskottet. Det är sant, att meningarne inom lagutskottet rörande detta sätt att lösa frågan om progressiv revisionskillning voro andra än reservan-

*Ang. snab-
bare rätts-
skipning i
högsta dom-
stolen.*

(Forts.)

Ang. snab-
bare rätts-
skipning i
högsta dom-
stolen.
(Forts.)

tens; och jag tror, att var och en, som försökte att i detalj tänka sig ett sådant sätt för ordnande av denna sak, som reservanten angivit, han skulle nog finna, att detta är förenat med så stora svårigheter, att det lär bli ganska svårt, om ens möjligt, att genomföra denna idé på något så när tillfredsställande sätt. För min del har jag ingenting mot att reservanten framställt även en sådan lösning av denna fråga, och att Kungl. Maj:t således får tillfälle att även ta hänsyn därtill. Men att skriva till Kungl. Maj:t nu och uttryckligen ansluta sig till ett förslag av sådan beskaffenhet, det tror jag icke man är mogen för.

Den andra punkten, vari utskottet och reservanten angåvos vara bestämt skiljaktiga — ja, den kommer jag just för tillfället icke ihåg. Men det gör också detsamma. Det är i allt fall uppenbart, att meningarne på en eller annan punkt kunna vara så delade, att de icke kunna sammanjämkas. Därför måste man nöja sig med — som lagutskottet också gjort — att under Kungl. Maj:ts ögon lägga fram alla de spörsmål, som i denna sak varit framkastade, till övervägande av Kungl. Maj:t. Detta har varit meningen med lagutskottets motivering, sådan den nu är avfattad. Och det har kostat ett gott arbete — det kan jag försäkra herrarne — att få fram lagutskottets motivering i den form, den föreligger; blotta justeringen drog flera timmar.

I avseende på det yrkande, som framställdes av herr Åkerman, vill jag väl hoppas, att kammaren icke bifaller detta yrkande. Han har yrkat bifall till utskottets kläm men med *ogillande* av motiveringen. Vad är det då, som man skulle ogilla? Jo, just *alla* de uppslag för frågans lösning, som vi skulle ha fram till Kungl. Maj:t. Man skulle icke allenast utesluta allt tal om dessa uppslag, såsom skulle bli följden, ifall kamrarna fatta olika beslut, utan man skulle rent ut säga, att man ogillade dem. Men icke går det an att Riksdagen ställer sig så, som om den skulle ogilla alla dessa förslag. Dessutom synes det mig, med hänsyn till det betydande arbete, som nedlagts på detta betänkande, som ju ej heller utesluter de förslag från Kungl. Maj:ts skärskådande, vilka här särskilt framhållits, vara alldeles orätt att formligen *ogilla* utskottets motivering. Jag skall därför fortfarande be att få yrka bifall till utskottets framställning sådan den är, men vad jag alldeles speciellt anhåller om, är, att kammaren icke ville bifalla det yrkande, som framställdes av herr Åkerman.

Herr Åkerman: Herr talman, mina herrar! Jag beklagar, att jag gjorde mig skyldig till en missägning, då jag framställde mitt yrkande. Jag menade, »med uteslutande av motiveringen», och jag kan icke annat än beklaga, att våra parlamentariska former skola vara så stränga, att jag icke utan att bryta mot disciplinen kunde omedelbart rätta min felsägning och sålunda

besparat herr Widén en del av den kritik, han riktade mot mitt anförande.

Jag vill alltså nu rätta mitt yrkande så, att jag yrkar bifall till lagutskottets hemställan men med uteslutande av utskottets motivering.

*Ang. snåb-
bare rätts-
skipning i
högsta dom-
stolen.
(Forts.)*

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till det av herr Lindhagen under överläggningen gjorda yrkandet, 3:o) bifall till det yrkande, som under överläggningen senast framstälts av herr Åkerman, samt 4:o) avslag å utskottets hemställan; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 8.

Upplästes följande till kammaren inkomna dödsattest:

Att riksdagsman Carl Ödman i dag kl. 1.40 e. m. avlidit (lunginflammation) i 74 års ålder, får jag härmed intyga.

Stockholm den 14 mars 1913.

Frith. Odenius,
Leg. läk.

Härefter yttrade herr talmannen: Så når oss då ett dödsbud just i det ögonblick, då en var gör sig beredd att i det väntande hemmet under den stundande påsktiden under några dagar söka vila efter Riksdagens arbete. Så når oss då det bud, att en av denna kammares veteraner vunnit den eviga vilan, och att ett hem blivit splittrat. Oförmodat kommer detta bud, ty det var ej många dagar, sedan vi sågo Carl Julius Ödman här ibland oss uti full verksamhet, och det var blott få dagar sedan det intyg lades till handlingarna, som förkunnade, att han hastigt insjuknat. Det är ju med vemodfulla känslor, man så ser en länk falla ur kamratkedjan, men så är det ju under detta vårt korta jordeliv, att sorg och saknad förmildras, om man stannar vid minnet av vad som varit. Och här ha vi minnet av en pålitlig och vänfäst kamrat och en redbar arbetare för allt vad han ansåg vara rätt och gagneligt. Särskilt strävade han ju för vad han ansåg vara sin hembygds främsta intressen och kanske främst av allt för det yrke, åt vilket han ägnat en lång levnads verksamhet, och för de yrkesbröder, som mer än alla andra äro utsatta för livets faror. Ja, det är ett kärt minne vi bevara i denna kammare utav Carl Julius Ödman.

Frid över hans minne!

Kammaren, vilkens ledamöter stående åhörde herr talmannens yttrande, beslöt, på hemställan av herr talmannen, att jäm-

likt § 28 riksdagsordningen till Konungen ingå med anmälan om den inom kammaren uppkomna ledigheten; och blev ett i sådant avseende på förhand uppsatt skrivelseförslag, som nu upplästes, av kammaren godkänt.

§ 9.

Ang. ändring i lagen om aktiebolag.

Efter härfpå skedd föredragning av lagutskottets utlåtande, nr 14, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändringar och tillägg i visst syfte i lagen om aktiebolag, anförde:

Herr Röing: Herr talman, mina herrar! Var och en, som är intresserad att få bort en del osunda företeelser inom vårt näringsliv, är utan tvivel den ärade motionären tacksam för, att han fört fram denna fråga här i Riksdagen. Jag kan endast uttala mitt beklagande över, att lagutskottet nästan enhälligt — endast en enda reservant har i särskild motivering uttalat sig välvilligt för motionen — har yrkat avslag på densamma. Jag kan icke underlåta, herr talman, att uttala min förvåning över det uttalande, som lagutskottet har gjort, då det yttrar, att »måhända dylika företeelser ha förekommit, mot vilka motionen är riktad». Jag trodde knappast, att någon enda medlem av lagutskottet hade sig obekant de händelser, som inom vissa aktiebolag ägt rum under det sistförflutna året. Jag trodde knappast att det för någon av lagutskottets ledamöter var obekant, vad som hände här i landet i föl i fråga om bolagen Aktiebolaget Separator med dess dotterbolag och Separatorintressenters aktiebolag. Det är ju möjligt, att lagutskottet anser, att vad som då passerade är något, som man icke bör söka råda bot för, eller också anser måhända lagutskottet, att en fluga gör ingen sommar. Jag är däremot för min del av den uppfattningen, att redan den omständigheten, att ett sådant fall inträffat, borde ha föranlett lagutskottet att nu tillstyrka herr Hamrins motion, men för övrigt tror jag, att man kan påvisa så många andra liknande fall, att man icke behöver anse det av mig relaterade fallet såsom något enastående.

Nu ligger emellertid frågan så, att Första kammaren redan bifallit lagutskottets avstyrkande hemställan. Det vore dock önskligt, om den ärade motionären till en annan riksdag ville återupptaga frågan, men då i någon större omfattning med hänsyn till vissa fall, som under sista året inträffat vid en del bolagsstämmor, varvid det visat sig, att den nya aktiebolagslagen har betänkliga luckor. Jag vill som exempel endast hänvisa till en enda bolagsstämma, vilken på sin tid väckte ett mycket stort uppseende i vårt land, nämligen ångfartygsaktiebolaget Svenska Lloyds bolagsstämma förlidet år. Då visade det sig till och

med brister i aktiebolagslagens föreskrifter, huru en bolagsstämma skall konstitueras. Jag hoppas, som sagt, att den ärade motionären icke glömmer denna fråga vid en kommande riksdag och att han då även upptager än flera detaljer och påpekar än flera paragrafer i vår nuvarande aktiebolagslag, som äro av den art, att de böra underkastas en genomgående revision.

Ang. ändring i lagen om aktiebolag.
(Forts.)

Under förhandenvarande förhållanden skall jag, herr talman, icke tillåta mig att göra något yrkande.

Herr Hamrin: Jag skall endast be att få instämma i de synpunkter, som den ärade föregående talaren här framförde, liksom även i den kritik, som han ägnade lagutskottets förvarande betänkande. Jag vill därtill foga den förhoppningen, att herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet måtte beakta de synpunkter, som kommit till uttryck i motionen, och jag är övertygad om, att erfarenheten från många håll skall giva vid handen, att en ändring uti nu ifrågasvarande förhållanden är av behovet påkallad.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Härefter föredrogs vart för sig Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 5, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av bättre möjlighet för allmänheten att vinna kännedom om vissa i gruvestadgan omförmälda inbetalningar; och

nr 6, angående en inom Första kammaren av herrar Skarstedt och Rosén väckt motion, nr 97, om skrivelse till Konungen i fråga om tillhandahållande vid varje Riksdags början av förteckning över alla kungl. kommittéer, som varit i verksamhet under det senast gångna året.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 11.

Jordbruksutskottets utlåtande, nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Bolum nr 9 Munkagård i Skaraborgs län, jämte en i ämnet väckt motion, föredrogs nu; och anförde därvid:

Herr Karlson i Västtomten: Jag vill redan från början nämna, att jag icke skall göra något yrkande i denna fråga, utan det är blott några synpunkter i avseende å egnahemsrörelsen och försäljning från kronans domäner av redan bebyggda lägenheter, som jag här vill framföra.

I den kungl. propositionen står på sidan 17: »Vidkommande slutligen hemskiftet anförde uppskattningsmännen, att Broddetorps nära intill liggande stationssamhälle ej hade betingelser för sådan utveckling, att utsikt funnes, att ett större antal tomter skulle finna köpare. Att från hemskiftet till egna hem avsöndra en del, särskilt det söder om järnvägslinjen liggande området, som innehölle en areal av 10 hektar 34.4 ar, låte sig visserligen göra, men endast under förutsättning att jorden försåldes till underpris. Denna jord representerade ett värde av 600 kronor per hektar» o. s. v.

Denna samma synenämnd eller värderingsnämnd har företagit en uppskattning av några redan bebyggda lägenheter. Av en karta, som jag här har, framgår, att dessa lägenheter äro belägna vid landsvägen eller, skulle jag kunna säga, vid landsvägsdiket. En av lägenheterna i fråga, vilken jag själv uppmätt, har en bredd på ena änden från landsvägen till grannens på andra sidan belägna stenmur av 4 å 5 meter och på andra änden av ungefär 9 meter. Själva ägofiguren bildar en mycket smal remsa; jag har icke uppmätt längden, men den torde väl uppgå till omkring 50 meter. Området är således alldeles olämpligt för bebyggande i egentlig mening. De, som nu innehava lägenheten, ha emellertid å densamma en liten låg ryggåsstuga, som med sin ena sida vetter mot grannens åker och med den andra slutar vid landsvägsdiket. Nu säga uppskattningsmännen, att gårdens bästa jord representerar ett värde av 600 kronor per hektar eller med andra ord 300 kronor tunnlandet, men de ha dock satt ett saluvärde å denna kil, och för övrigt icke blott för denna lägenhet, utan även beträffande flera andra i denna proposition omnämnda lägenheter, efter en beräkning av 2,000 kronor tunnlandet eller 4,000 kronor per hektar. Jag kan icke för min del finna detta vara »skäligt», såsom utskottet här uttrycker sig. Jag tycker, att det skulle bättre passa att sätta ett »o» framför detta »skäligt», och i stället säga, att det är oskäligt, att de gamla, som ha en egen stuga på denna jord, måste betala ett så högt pris som 2,000 kronor per tunnland, då beskattningsmännen själva kommit till det resultat, att gårdens bästa jord representerar ett värde av 300 kronor per tunnland eller 600 kronor per hektar.

Det är ju av särdeles stor vikt, att vederbörande i dylika fall se litet bättre upp. Jag förstår nog, att det mången gång kan vara ganska svårt att rätt bedöma dessa saker, men vederbörande borde väl ändå något mera kunna taga i betraktande

de verkliga fakta, innan de gå att besluta i sådana fall som det nu föreliggande.

Det gäller här en plats, där jag mycket väl känner till förhållandena. När denna proposition kom fram, insåg jag därför, att den var alldeles orimlig, och fick därav anledning att väcka motion i ärendet. Jag har sedan vänt mig till lägenhetsinnehavarna själva och hos dem hört mig för, huruvida man skulle försöka att genom ett avslagsyrkande nu komma till en ny uppskattning. De ha emellertid förklarat, att de inför utsikten att få ytterligare vänta och icke veta, hur det kommer att gå, hellre vilja betala denna oskäligen summa.

Jag har, som sagt, endast velat fästa jordbruksutskottets och övriga vederbörandes uppmärksamhet på vikten av, att all hänsyn toges till de föreliggande förhållandena, när det gäller redan bebyggda lägenheter. Det finnes även andra lägenheter, som här äro föreslagna till försäljning, men om dem yttrar jag mig icke nu, ty de utbjudas ju på offentlig auktion och gå till den högstbjudande spekulanten. Men när det gäller innehavare av redan bebyggda lägenheter, när det gäller jordbitar och jordtäppor, vilka äro för sina ägare kära och dyrbara och där de framlevat sin mesta tid — i ett par av de nu föreliggande fallen ha ha innehavarna bebott sina nuvarande lägenheter i över 50 år — då är det verkligen bra hårt, att de för denna lilla jordbit skola betala ett pris, som icke står i förhållande till värdet å tomtarealen i övrigt. Om det vore så, att dessa områden låge i eller intill ett stationsområde med dess stora möjligheter eller något dylikt, då kunde det ju finnas någon rimlig anledning till denna höga uppskattning, men de värderingsmän, som haft denna sak om hand, förklara själva, att några betingelser i den vägen icke äro för handen. Men då kan jag icke förstå, varför de kommit till det resultat, som nu föreligger.

Jag har, som sagt, herr talman, icke något yrkande att framställa, utan har endast velat få detta antecknat till protokollet och i någon mån ha fäst uppmärksamhet på frågan med hänsyn till möjligen framdeles förekommande ärenden av liknande slag.

Herr Lindhagen: Här föreligger en motion, vars innehåll det kunde vara av intresse att få närmare taga reda på. Som emellertid utskottet även i detta fall följt sin praxis att endast hänvisa till den i utlåtandet omhandlade motionen, är jag för min del oförmögen att nu bilda mig någon uppfattning om detta ärendes innehåll. Jag skulle verkligen ha velat se motionen nu under denna överläggning, ty jag har en känsla av, att det ligger något under motionärens framställning. Om kronan skall upplåta dylika lägenheter till försäljning, måste väl ändock kronan därvid taga hänsyn till dem, som redan bebo färdigbyggda lägen-

heter och vara billig i sina fordringar gentemot dem. Motiönären som känner till förhållandena på denna trakt, har ju fått den uppfattningen, att här föreligger en schablonmässig uppskattning utan hänsyn till de verkliga förhållandena. Jag har, som sagt, en känsla av, att saken är misstänkt.

I brist på erforderliga papper kan jag, herr talman, nu icke göra något yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan blev av kammaren bifallen.

§ 12.

Slutligen föredrogos vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 38, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om upphävande av förbudet mot klyvning av lotshemman;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av en lägenhet från förra militiebostället Eggelstad nr 10 i Malmöhus län; och

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra kronofogdebostället Väderstad nr 5 i Östergötlands län jämte en i ämnet väckt motion.

Utskottets i dessa utlåtanden gjorda framställningar biföllos.

§ 13.

Avgåvos följande nya motioner, nämligen av:

herr *Bogren*, nr 277, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 99 angående ändring av §§ 9 och 12 i avlöningsreglementet för tjänstemän vid statens järnvägar den 15 november 1907;

herrar *Hage* och *Winberg*, nr 278, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 5 angående vissa ändringar i avlöningsreglementet för statens järnvägar m. m.;

herrar *Molin* i Södertälje och *Pettersson* i Södertälje, nr 279, i anledning av Kungl. Maj:ts förstnämnda proposition;

herrar *Persson* i Norrköping och *Tengdahl*, nr 280, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 54 § i förordningen om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering; samt

herr *Larsson* i Gallstad *m. fl.*, nr 281, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om hingstbesiktningstvång.

Ifrågavarande motioner blevo på begäran bordlagda.

§ 14.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets memorial:

nr 33, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående Kungl. Maj:ts uti statsverkspropositionen under tredje huvudtiteln gjorda äskanden i vad avser Sveriges representation i Ryssland;

nr 34, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens fjärde huvudtitel; och

nr 35, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om personligt lönetillägg för år 1913 åt tillförordnade medicinalrådet E. Sederholm; samt

jordbruksutskottets memorial,

nr 41, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens nionde huvudtitel.

§ 15.

Justerades protokollsutdrag.

§ 16.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades herr *Olsson* i Tyllered under 10 dagar fr. o. m. den 15 mars.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,21 e. m.

In fidem

Per Cronvall.

Tisdagen den 18 mars.

Kl. 3.30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 10, den 11 och den 12 innevarande mars.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition angående ålderstillägg åt fältläkaren E. I. Boman.

§ 3.

Vidare föredrogs var efter annan de på kammarens bord liggande motionerna; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 277, av herr *Bogren*;

nr 278, av herrar *Hage* och *Winberg*; och

nr 279, av herrar *Molin* i Södertälje och *Pettersson* i Södertälje;

till bevillningsutskottet motionen nr 280, av herrar *Persson* i Norrköping och *Tengdahl*; samt

till jordbruksutskottet motionen nr 281, av herr *Larsson* i Gallstad *m. fl.*

§ 4.

Vid härefter skedd föredragning av statsutskottets memorial, nr 33, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående Kungl. Maj:ts uti statsverkspropositionen under tredje huvudtiteln gjorda äskanden i vad avser Sveriges representation i Ryssland, blev den av utskottet föreslagna voteringspropositionen av kammaren godkänd.

§ 5.

Föredrogs statsutskottets memorial, nr 34, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens fjärde huvudtitel.

Punkten 1.

Den föreslagna voteringspropositionen godkändes.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 3 och 4.

Kammaren godkände de i dessa punkter föreslagna voteringspropositionerna.

§ 6.

Härpå föredrogos var för sig:

statsutskottets memorial, nr 35, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om personligt lönetillägg för år 1913 åt tillförordnade medicinalrådet E. Sederholm; och jordbruksutskottets memorial, nr 41, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens nionde huvudtitel.

De i nämnda memorial föreslagna voteringspropositionerna blevo av kammaren godkända.

§ 7.

Anmäldes och godkändes följande förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anskaffning av skodon för armén; samt

från bevillningsutskottet:

nr 33, i anledning av väckt motion om tullfrihet för nickel-sulfat;

nr 34, i anledning av väckt motion om ändring i gällande tullsats å vätesuperoxid samt om upphävande av tullen å bariumsuperoxid;

nr 35, i anledning av väckt motion angående tullfrihet för visst slag av järnplåtar; och

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 8 mom. 4 i gällande förordning med tull-taxa för inkommande varor.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets memorial, nr 36, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatsens åttonde huvudtitel;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 24, i anledning av väckt motion om upphävande av tullen å ris, risgryn och rismjöl;

nr 25, i anledning av väckt motion angående eventuell höjning av tillverkningsavgiften för inom landet tillverkat socker; och

nr 26, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om fastställande genom statens medverkan av priset å sockerbetor;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 22, angående ökat anslag åt änke- och pupillkassan vid riksbankens avdelningskontor och pappersbruk; och

nr 23, i anledning av väckt motion om ändringar i förordningen den 22 juni 1883 angående en postsparbank för riket;

lagutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående undersökning rörande personalens i hotell-, restaurang-, kafé- och konditorirörelse arbetstid och arbetsförhållanden m. m.;

nr 16, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående undersökning och förslag i fråga om begränsning av arbetstiden på kvällarne för personal å badinrättningar;

nr 17, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående undersökning i fråga om personalens å rakstugor och frisérsalonger arbetstid och arbetsförhållanden m. m.;

nr 19, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående dels initiativ från svensk sida till internationell överenskommelse om förbud mot nattarbete av män i vissa fall m. m., dels ock utredning och förslag rörande reglering av nattarbetet inom bagerier, konditorier och hembagerier; och

nr 20, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående undantag från lagen om förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag m. m.;

Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 5, i anledning av herr Starbäcks motion, nr 229, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående kungl. Djurgårdens bevarande i största möjliga utsträckning såsom naturlig park; och

nr 6, i anledning av herr Gustafssons i Brånsta motion, nr 230, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förbättring av förhållandena vid kreaturstransporter vid statens järnvägar; samt

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 5, angående herr Palmstiernas motion, nr 233, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om åläggande för arbetsgivare vid vissa större arbetsföretag att till gagn för sina arbetare vidtaga i motionen ifrågasatta anordningar;

nr 6, angående herr Sjöbloms m. fl. motion, nr 219, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om åtgärder till främjande i vissa avseenden av föreningar med syfte att nedbringa levnadskostnaderna;

nr 7, angående herr Karlssons i Fjäl motion, nr 240, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om understödjande från statens sida av Kooperation bland mindre jordbrukare; och

nr 8, med anledning av Första kammarens beslut rörande väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att den till städerna under villkor av oförtytterlighet donerade jord ej må avhändas städerna utan Riksdagens samtycke, m. m.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,48 e. m.

In fidem

Per Cronvall.
